ANUL 20

"În preambulul statutului PPE se asumă explicit «viziunea creştină despre om şi societate». În statutul PDL se spune că «Partidul Democrat Liberal respectă tradiţia creştină». După mine, respectul acesta declarat nu ajunge, pentru că a respecta doar tradiţia creştină nu înseamnă că îţi fundamentezi acţiunea politică pe valorile ei. Demnitatea persoanei umane, libertatea, responsabilitatea, subsidiaritatea şi solidaritatea sunt instrumentele prin care putem atinge binele comun, dar ele se pot folosi numai dacă PDL îşi asumă nu doar respectul vag faţă de nişte tradiţii, ci valorile care compun şi susţin în timp această tradiţie".

(Teodor Baconsky)

credinţă
iubire
speranţă

PUNCTE CARDINALE

ANUL XX
Nr. 6/234
IUNIE
2010
16 PAG. – 5 lei

PERIODIC INDEPENDENT DE ORIENTARE NATIONAL-CRESTINĂ

Circulaţie în afara României: AUSTRIA, GERMANIA, GRECIA, FRANŢA, ELVEŢIA, SUEDIA, SPANIA, CANADA, STATELE UNITE, AUSTRALIA

SUSPINUL DEMOCRAŢIEI DUPĂ CREŞTINISM

De ziua Înălţării Domnului şi cinstirii Eroilor Neamului, în aula Bibliotecii Centrale Universitare, sub egida Fundaţiei „Konrad Adenauer" şi a Institutului de Studii Populare (I.S.P.), şeful diplomaţiei româneşti, d-l Teodor Baconsky (îmi iau îngăduinţa să folosesc grafia consacrată cultural a numelui domniei-sale, iar nu pe cea în curs de a se impune politic: Baconschi), a conferenţiat despre „Rolul democraţiei creştine în reconstrucţia dreptei româneşti". Concomitent, s-a distribuit gratuit suplimentul 22 plus intitulat „Democraţia creştină în România europeană", în care apar mărturisirile de credinţă ideologică ale unui grup consistent de tineri intelectuali de elită (deja numiţi, insinuant, alături de alţi cîţiva, „intelectualii lui Băsescu"): Teodor Baconsky însuşi, Adrian Papahagi, Alexandru Gussi, Theodor Paleologu, Bogdan Tătaru-Cazaban, Aurelian Crăiuţu, Ioan Stanomir, Radu Carp, Radu Preda, Bogdan Diaconu, Petre Guran, Mihail Neamţu, Sever Voinescu.

Năzuinţa unei democraţii creştine, ca alternativă de dreapta, nu-i nouă în România postcomunistă, dar ea n-a reuşit pînă astăzi să se concretizeze cu adevărat, nici măcar cu girul „seniorului" Corneliu Coposu. Mai nou, teologul şi diplomatul Teodor Baconsky, actualul ministru de Externe, a ţinut să-şi arate disponibilitatea de a o readuce în atenţia opiniei publice. Da data aceasta, pînă la eventuala probă contrară, abordarea se înfăţişează mult mai serioasă şi mai consistentă, beneficiind şi de o coagulare intelectuală fără precedent pe scena politică românească de după 1989, precum şi de o conexare mult mai fermă la „marea familie europeană a partidelor de dreapta populare şi democrat-creştine".

În mare, conferenţiarul a căutat să desluşească, pe înţelesul unui public mediu, pe de o parte ce oferă democraţia creştină (de sorginte catolico-protestantă), iar pe de altă parte cum s-ar putea valorifica această ofertă la meridian românesc (într-un cadru majoritar ortodox), cu precizarea iniţială că planul *politic* nu trebuie însă confundat cu cel *religios*. Idealul ar fi cel al unei *Biserici libere* într-un *Stat liber*, în care etica creştină să catalizeze conştiinţa civică şi să prevină, pe cît posibil, derapajele politicianiste ale unei lumi fără Dumnezeu. Dreapta nu se poate lipsi de o tradiţie referenţială, dar sugestia ar fi ca, dincolo de cadrul general al tradiţiei creştine bimilenare, raportarea să se facă în mod predilect la tradiţia europeană, iar nu la cea naţională (vechile „naţionalisme" fiind dezagreabile *establishment*-ului actual). Cu toate acestea, se aşteaptă de la o democraţie creştină responsabilă nu numai reconstrucţia unei drepte funcţionale, ci şi înlesnirea unei afirmări identitare în noul context globalizant (pe care conferenţiarul n-a ezitat să-l critice principial). Pentru un orator de dreapta ar putea să pară puţin, dar pentru un ministru de Externe este destul de mult...

Sigur că marea problemă, cum a rezultat şi din întrebările puse din sală după conferinţă, rămîne cum să faci ca „un model de gîndire" să ajungă a fi şi „un model de acţiune". Sau cum să obturezi, vorba lui Petre Ţuţea, îndelunga „istorie românească a *aflărilor în treabă*". Nu pare nici lesne, nici la îndemîna oricui să prefacă peste noapte struţocămila liberal-democrată (şi fost social-democrată) a lui Băsescu, Udrea şi Videanu într-un credibil şi viabil partid creştin şi european, mai ales pe fondul de troglodeală, dezabuzare şi corupţie al societăţii româneşti de azi. Dar tinereţea e energică şi are timp. Poate că ce n-a fost dat generaţiei bătrînilor (cea a lui Corneliu Coposu) sau a mai puţin tinerilor (cea a lui Varujan Vosganian) îi va fi dat generaţiei lui Adrian Papahagi şi Mihail Neamţu (faţă de care însuşi Teodor Baconsky este deja... senior). Bunele intenţii ale iniţiatorilor par mai presus de orice discuţie, dar pentru ca primenirea să devină reală va fi nevoie ca prezenţa elitistă din partid să nu rămînă doar una decorativă, ci mîna aceasta de tineri capabili şi disponibili să ajungă – treptat, dar repede – şi la efective puteri decizionale, cu asentimentul responsabil al celor care se întîmplă să aibă mai mulţi bani, dar mai puţină „evghenie" (intelectuală şi nu numai). Altminteri totul devine tripou de „moguli", iar îngerului creştin i se înnegresc aripile.

Va conta enorm, pe de altă parte, şi ce va prevala în conştiinţa şi lucrarea noului front „popular" şi „democrat-creştin": necesitatea organică a unei drepte politice, pe care ţara o resimte de mulţi ani, sau necesitatea formală şi conjuncturală a P.D.L. de a-şi „trage", de ochii lumii largi, o identitate politică şi morală care astăzi e sublimă, dar lipseşte cu desăvîrşire... D-l Valeriu Stoica pare sincer favorabil unei construcţii serioase, dar nu e numai dumnealui, venerabilul...

Eu unul, după cel puţin 20 de ani de rîmat în istoria şi doctrina dreptei româneşti şi europene, nu mai sînt în situaţia de a mă entuzisma cu uşurinţă de o ofertă doctrinară şi ideologică de acest gen, nici de a mă amăgi, cetăţeneşte sau prietenească, că vom şi avea de-acum – hocus-pocus! – o dreaptă adevărată într-o Românie nenorocită sistematic de stîngism(e) şi de interesele fără culoare ale clanurilor mafiote. Îmi dau bine seama că nişte oameni mai deştepţi şi mai realişti decît mine, cărora nu li s-a oferit niciodată un cadru mai potrivit cu aspiraţiile lor (mărturisite sau nemărturisite), au decis că ar cam fi vremea, după atîtea ratări succesive în reconstrucţia unei drepte creştine, să fie lăsată în suspensie dreapta lui „ce se cade" şi să se încerce măcar o dreaptă a lui „ce se poate". Găsesc şi eu că e de preferat chiar şi o jumătate de dreaptă funcţională stîngismului mai mult sau mai puţin deghizat în care băltim de 20 de ani încoace, între un socialism larvar şi un liberalism avortat, ajunse pînă la urmă să-şi dea mîna cu cel mai dezgustător oportunism. Dacă şi ce va ieşi din această nouă aventură, numai Dumnezeu ştie. Oricum, dacă oamenii de dreapta cu sensibilitate creştină mai nutresc ceva speranţe de la scena politică românească, ei nu au, momentan, în ce altceva să le investească mai bine.

La spartul conferinţei, d-l Adrian Papahagi, filolog redutabil şi consilier zelos, îşi mărturisea dezamăgirea că asistenţa a fost mai puţin numeroasă decît se scontase şi decît s-ar fi cuvenit. Poate că era loc de o organizare mai bună... Nu ştiu, nu mă pricep la lucrurile de felul ăsta... Dar, ca tradiţionalist (nu conservator!) incorigibil, eu am mers şi merg pe idealismul boieresc al bătrînului Iancu Văcărescu: *La fapta bună/ Puţini s-adună / Mult pot puţinii/ Buni împreună...*

Răzvan CODRESCU

O SOLUȚIE PENTRU IEȘIREA DIN CRIZĂ

Capitalismul a fost modul de producție cel mai performant din câte s-au perindat de-a lungul istoriei omenirii. Axat pe conceptul de libertate, a descătușat energiile creatoare ale omenirii și astfel a dat un impuls decisiv dezvoltării științei și a forțelor de producție. Dar, ca orice dat uman, avea o valoare relativă, existând posibilitatea unor derapaje cu consecințe devastatoare. La conferința de la Bretton Woods, care avea menirea de-a pune bazele unei economii în plină dezvoltare în perioada de după cel de-al doilea război mondial, economistul englez John Maynard Keynes a prevenit că ar trebui create mecanisme care să nu permită ivirea unor derapaje grave. Dar, în euforia victoriei care se contura, economiștii americani fetișizau aproape conceptul de libertate, neadmițând nici o derogare de la teoria și practica pieței libere și concurențiale. Astfel, acest principiu a devenit dominant ca și concepție economică în lumea capitalistă. Dar din cauza faptului că factorii economici erau obsedați de dorința de a-și maximaliza profiturile, derapajele s-au produs și astfel accentul nu mai cădea pe producție, ci pe speculație, când prin tranzacții dubioase se obținea tocmai ceea ce se dorea: profitul maxim.

Băncile, în loc să realizeze operațiunile tradiționale, și anume de-a primi depozite și de-a acorda împrumuturi, au trecut la folosirea unei a treia forme de activitate: speculația, noul compartiment al traderilor fiind de fapt cel mai important în activitatea băncilor. Existența paradisurilor fiscale, care absorbeau cantități uriașe de bani care circulau fără nici un control, fără nici o evidență, și dispăreau nu se știe unde, agravau situația. Din cauze, de acum bine știute, adică prin operațiuni dubioase, o serie de bănci au dat faliment, fiind necesară intervenția statului. Acesta a fost obligat să injecteze bani în anumite bănci, în întreprinderi mari, cum erau General Motors și altele, care altădată erau o mândrie a industriei americane. Partea gravă consta în faptul că nu statul influența băncile, ci băncile începuseră să controleze statul. Chiar și atunci când banii erau injectați în bănci și mari întreprinderi, în sume importante, aceste bănci își continuau obiceiurile. În felul acesta criza a cuprins Statele Unite ale Americii, iar de aici a fost rostogolită peste partenerii economici ai Americii, peste țările din vestul și estul Europei. Criza părea mondială și totuși nu a fost așa, ceea ce ne arată că sistemul era vinovat, care a creat criza și a rostogolit-o peste alții.

China, de pildă, după un prim șoc, și-a revenit completamente și a realizat indici economici în continuă creștere, PIB-ul chinez fiind unul de excepție, orientat permanent spre cifre record. Aceasta datorită faptului că în China exista o extraordinară piață internă de consum, iar pe de altă parte China se afla pe primul loc în lista exportatorilor mondiali. Diferitele laturi ale economiei chineze nu erau afectate, ci, dimpotrivă, se dezvoltau continuu. Un alt exemplu sunt țările arabe, unde băncile, supuse și unor reglementări de ordin moral, nu au fost afectate de criză.

Din păcate, România a fost una dintre țările destul de puternic afectate de criză, fiind într-o continuă recesiune, cu efecte dezastruoase pe plan financiar. Paleativele în direcția economiei nu se constituiau într-un adevărat program de ieșire din criză. Într-un anumit fel, lecția grecească era cât pe aci să se repete și în România. Gândirea economică din țara noastră nu este deocamdată la înălțimea așteptărilor și necesităților românești, iar continua îndatorare prin împrumuturi care nu sunt destinate economiei reale, ci achitării unor obligații sociale, nu se poate constitui într-un panaceu eficient al stării economice actuale.

Fiecare stat este obligat să-și valorifice posibilitățile reale de care dispune. România are două oportunități de excepție, din care una se constituie într-o rezervă economică strategică și nu într-o exploatare imediată. Mă refer la așa-zisele zăcăminte aurifere cunoscute sub numele generic de Roșia Montană, dar care în condițiile actuale nu pot fi exploatate, atât din motive economice, cât și tehnice. Zăcământul aurifer, apreciat la 20 de miliarde de euro, este ofertat de Gold Corporation Canada cu doar... 4 miliarde de euro. Pe de altă parte, nu se știe exact ce conține. Nu numai zăcământul aurifer, dar și posibile alte materii prime, care din exploatare subsidiară pot deveni de fapt principalul obiectiv al exploatării, în momentul de față necesită, în procesul de producție, tratarea minereului cu cianuri; or, cianurile poluează atât solul, cât și, prin infiltrații, apa, afectând astfel suprafețe mari. Aceste zăcăminte trebuie să rămână o rezervă economică strategică a României și vor fi exploatate atunci când procesul de producție nu va mai constitui un pericol pentru mediul înconjurător. Deci, respingem categoric această oportunitate pentru un viitor apropiat. Există, însă, un alt obiectiv care, din punct de vedere economic, se justifică pe deplin și pentru o exploatare imediată.

Încă Mihail Kogălniceanu, în mod romantic, descria gurile Dunării ca un proiect extrem de însemnat din punct de vedere economic. De asemenea, ofițerul de marină Eugen Botez, cunoscut sub pseudonimul literar de Jean Bart, scria despre enormul potențial al Dunării. De fapt, Dunărea este, din punct de vedere economic, cel mai important fluviu din lume. Firește, există fluvii cu un debit mult mai mare – Amazonul, Nilul, Gangele, Volga, Fluviul Galben, Fluviul Albastru –, dar toate acestea parcurg teritoriul unei singure țări sau cel mult două, fiind deci căi fluviale importante, dar cu o utilitate restrânsă. Dunărea parcurge teritoriul a zece state europene, iar prin prelungirea fluviilor Main și Rin din Germania va face o legătură între Marea Neagră și Oceanul Atlantic. Sunt fel de fel de inițiative care încep și nu se finalizează, se tot amână. Problema transportului fluvial pe Dunăre este și în atenția Uniunii Europene. Din punct de vedere juridic, există și o Convenție Dunăreană și, de bună seamă, toate proiectele care se elaborează trebuie armonizate cu această convenție. Dunărea este o poartă a Europei spre Orientul Mijlociu și chiar spre cel Îndepărtat.

Să luăm lucrurile pe rând. China este cel mai mare exportator mondial de produse. Pătrunderea în Europa este însă greoaie, se operează prin calea ferată transiberiană, drum lung, scump și anevoios. Cu mult mai utilă pentru chinezi ar fi folosirea unor vase maritime încărcate în porturile chineze, care ar naviga până la Sulina, unde ar fi transbordate toate produsele în vase fluviale, care ar pleca pe Dunăre în amonte spre porturile de destinație, de unde ar fi încărcate cu mărfuri pentru export care ar pleca în aval până la Sulina, iar mărfurile ar fi transbordate pe vase maritime. Aceeași situație este valabilă și pentru țări emergente ca Indonezia, India și Pakistanul.

O altă categorie de state sunt Iranul și țările arabe, care formează un soi de Hinterland al Turciei – Arabia Saudită, Irakul, Emiratele Arabe etc. Cel mai mare beneficiar din această zonă, care ar avea un contact aproape direct cu țările europene, este indiscutabil Turcia. Se vorbește despre sinergia Mării Negre, dar real cel puțin trei state, dacă nu chiar mai multe, ar fi interesate – Georgia, Armenia și Azerbaidjanul. Cu aceasta ajungem la țările europene riverane așezate de-a lungul fluviului dunărean, dintre care interesul cel mai mare l-ar avea, firește, cea mai mare țară ca putere economică a Europei, anume Germania, care dintotdeauna a prezentat un interes sporit față de Orientul Mijlociu. Interesul României constă în faptul că poate construi un complex portuar la gurile Dunării, având ca vârf de lance Sulina; chiar proiectul de construire a acestui port ar putea purta denumirea de Sulina. Ar fi vorba de a înlesni descărcarea vaselor maritime în vase fluviale și a acestora la rândul lor în vase maritime. Un complex portuar care ar putea folosi expertiza unor specialiști români, germani și chinezi care au o vastă experiență în lucrări hidrotehnice.

Urmări imediate:

Crearea unei societăți pe acțiuni pe baza unui parteneriat public-privat, în care statul român, proprietarul unor locații de pe malurile Dunării, ar concesiona către asociație locațiile necesare pentru construcții, primind în schimb din partea societății redevențe la prețul zilei. Societatea *Sulina* va emite acțiuni tranzacționate la bursă, jumătate din numărul acțiunilor vor fi cedate statului român, iar cealaltă jumătate valorificate la bursă. La o sumă de cinci sute de milioane de euro, cumpărătorul primește dreptul de a-și numi un om în consiliul de administrație al societății. Ce câștigă statul român? Dă de muncă la un număr semnificativ de constructori, valorifică materiale de construcție, se dau comenzi pentru construcția de vase fluviale de diferite tipuri, transportul mărfurilor în vrac, a industriei ușoare, grele, alimenatare etc. Șantierele navale la rândul lor încep să lucreze cu partenerii lor pe orizontală și verticală. Scade numărul șomerilor, dar în schimb crește consumul. Statul român încasează diferite sume din impozite, taxe, accize, redevențe și dividende de pe urma acțiunilor, deci alimentează bugetul și nu cheltuie însemnate părți din buget.

Altă posibilitate ar fi ca statul să emită obligațiuni cu garanții de stat și cu dobândă favorabilă, ca să atragă capitaluri cât mai multe și care vor permite demararea lucrărilor.

Un al treilea mod de-a coopera este cel cu Germania, care în afara expertizei tehnice, de înaltă calitate, ar avea tot interesul să facă din Dunăre o reușită economică. Lucrările acestea la gurile Dunării trebuie continuate cu lucrări la porturile dunărene. În afara câtorva porturi mari, sunt porturi de care azi nici nu te poți apropia, pentru că sunt colmatate.

O altă lucrare complementară ar fi ecosistemul denumit Delta Dunării. Este un obiectiv turistic unic în Europa. Locuitorii Deltei, care în momentul de față se ocupă cu braconajul, cu distrugerea fondului piscicol și a unor specii valoroase cum sunt, de pildă, sturionii, ar putea fi relocați înspre locuri unde și-ar găsi posibilități de valorificare a forțelor de muncă, pe lângă noile construcții care se operează de-a lungul Dunării. Cel puțin zece județe ale țării ar deveni extrem de interesate pentru investitori străini, astfel s-ar putea pune în mișcare întreg angrenajul economic al țării fără să solicităm noi ajutorul altora, ci alții, atrași de posibilitatea unui profit, ar investi exact în locurile de care economia noastră duce atâtea lipsuri.

În felul acesta, România, prin forțe proprii, oferind și primind, va ieși din recesiunea programată cu un avans de câțiva ani și va degreva forurile europene de-a interveni permanent într-o economie pe care prea mulți o văd în pragul falimentului.

Pentru a nu mă afla în zona supozițiilor, îmi permit să sugerez să se creeze o așa-zisă celulă de criză care să cuprindă pe următorii domni: Lucian Croitoru, din partea Băncii Naționale; Ilie Șerbănescu, fost ministru, actualmente analist economic; Constantin Rudnițchi, analist economic, și care să analizeze problemele prezentate sub aspect economic. Concluziile pe care le vor trage sper să fie în folosul României, să preîntâmpine vâltoarea revendicărilor sociale și să astâmpere corul detractorilor de orice nuanță.

Această lucrare este doar o schiță sumară a unui proiect mai amplu și care poate fi analizat, îmbunătățit și eventual pus în funcțiune, într-o lume lipsită de proiecte, dar plină de pretenții.

Prof. univ. Raul VOLCINSCHI,
Cluj-Napoca

NAE IONESCU

120 DE ANI DE LA NAŞTERE (2)

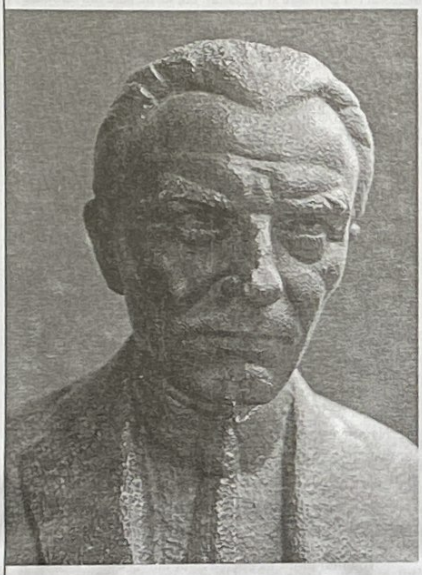

Nae Ionescu s-a născut acum 120 de ani (Brăila, 4 iunie 1890 – stil vechi) şi a murit acum 70 de ani (Bucureşti/Băneasa, 15 martie 1940). A fost probabil cel mai influent profesor al României interbelice şi unul dintre marii gazetari ai epocii. O întreagă pleiadă de intelectuali iluştri, de la Vasile Băncilă (n. 1897) la Emil Cioran (n. 1911), i-au fost studenţi, discipoli şi mărturisitori. Mircea Eliade (n. 1907) i-a fost asistent la Universitate şi prim editor, iar Mircea Vulcănescu (n. 1904) – prim monograf. Petre Ţuţea (n. 1902) sau Constantin Noica (n. 1909) au dezvoltat în discursul lor multe teme şi sugestii naeionesciene. Angajarea sa ortodoxă şi de dreapta, dar mai ales apropierea de legionari (cu precădere în ultimii ani de viaţă) i-au marcat imaginea postumă într-o posteritate dominată de ideologiile stîngiste (de la comunismul roşu la comunitarismul albastru). Pe cît a fost de adulat de către unii, pe atît a fost de denigrat de către alţii, dar fascinaţia personalităţii lui a rămas mereu vie şi provocatoare. În întîmpinarea aniversării din această lună, publicăm continuarea "eseului bibliografic" adus la zi şi semnat de Răzvan Codrescu, ca pe o reverenţă tîrzie faţă de marele profesor al celei mai strălucite – dar poate şi mai tragice – generaţii intelectuale din istoria României şi a sud-estului european. Aşteptăm, cu cea mai caldă deschidere, orice alte contribuţii la cunoaşterea personalităţii şi scrierilor marelui profesor, ce ne-ar plăcea să fie constant prezent în paginile revistei noastre pînă la sfîrşitul acestui an. ***(Redacţia)***

IEŞIREA DIN LEGENDĂ

STADIUL EDITĂRII LUI NAE IONESCU (2010)

(Urmare din numărul trecut)

Spre sfîrşitul anului 1997, printr-o fericită întîlnire a competenţelor (filologică şi filosofică), dublată de o exemplară acribie editorială, Dora Mezdrea şi Marin Diaconu au pus la îndemîna publicului contemporan cea mai substanţială ediţie de pînă acum a cursurilor de logică. Cele trei volume apărute la Editura Eminescu reunesc prelegeri în cea mai mare parte inedite, reprezentînd un pas important spre "integrala" cursurilor universitare rămase de la Nae Ionescu ("După tipărirea şi a acestui curs [*Cursul de logică* ţinut în anul universitar 1927/1928 – n. R. C.], mai rămîne să fie editat doar *Cursul de metafizică* din 1937. Îngrijirea ultimului curs ţinut de Nae Ionescu şi-a asumat-o Dan Zamfirescu. Sperăm ca în curînd să fie aşezat şi acesta lîngă cele scoase, în ultimii şapte ani, de cîteva edituri [Humanitas, Biblioteca Apostrof, Anastasia, Eminescu – R. C.] – citat din nota editorilor, p. 231). Editate şi difuzate la un loc, cele trei volume (nenumerotate ca atare) cuprind, în ordinea cronologică a cursurilor: *Curs de istorie a logicei, însoţit de trei prelegeri de Logica colectivelor (1924-1925)* [cele trei prelegeri de logica colectivelor datează din 1935], avînd în chip de introducere un text al lui Mircea Vulcănescu ("Gîndirea filosofică a d-lui Nae Ionescu"); *Curs de logică, cu privire specială la ştiinţele exacte (1926-1927)*, avînd în chip de cuvînt înainte un text al lui Constantin Noica ("Nae Ionescu şi spiritul de şcoală"); *Curs de logică (1927-1928)*, precedat de un text al lui Emil Cioran ("Nae Ionescu şi drama lucidităţii") [1]. În ce priveşte *Cursul de istorie a logicei* din fruntea acestei serii, el nu se suprapune întru totul cu cel din 1929-1930 (editat mai întîi în 1941, reeditat în 1993 – v. mai sus); explicaţii în această privinţă se găsesc la pp. 178-179 ale respectivului volum (raportul dintre cele două versiuni rămînînd destul de înceţoşat).

Spre sfîrşitul secolului trecut, în ultima lui aventură estivală, s-a încheiat lungul şi sinuosul proces al editării cursurilor litografiate sau stenografiate ale lui Nae Ionescu (atîtea cîte au ajuns pînă la noi). Evenimentul merită şi în expunerea de faţă o atenţie mai specială, cu atît mai mult cu cît este vorba de cursul inedit cel mai mult aşteptat, fiind şi ultimul ţinut integral de Nae Ionescu la Universitatea din Bucureşti. Stenografiat şi apoi transcris de studentul Dumitru Neacşu în 1937, a apărut în 1999 la Editura Roza Vînturilor, fiind îngrijit de Marin Diaconu şi Dan Zamfirescu (patronul editurii), acesta din urmă semnînd şi cuvîntul înainte ("«Ultimul curs încheiat» de Nae Ionescu"), şi postfaţa ("Metafizica secolului XXI"), ambele în stilul cam radicalist şi ditirambic care-l caracterizează. Dintr-o notă a editurii (p. 14) aflăm mai exact: "Contribuţia lui Dan Zamfirescu la îngrijirea ediţiei a constat în clarificarea unor locuri ce prezentau dificultăţi de înţelegere, în propuneri de subliniere a unor pasaje şi în redactarea cîtorva note, în cea mai mare parte ele aparţinînd lui Marin Diaconu. Toate celelalte contribuţii, privind titlurile şi subtitlurile prelegerilor [prin preluarea mărturisită a metodei încetăţenite de Dumitru Cristian Amzăr şi de comitetul editorial din anii '40 – n. R. C.], stabilirea textului şi completarea lui prin însemnările d-lui Nestor Ignat [alt fost student al lui Nae Ionescu; vezi şi mai jos – n. R. C.], ca şi obţinerea şi retipărirea notelor de la prelegerile de logica colectivelor din 1938 [adnotate parţial; de altfel, cursul însuşi nu pare să fi fost terminat de Nae Ionescu, arestat, din motive politice, la începutul lunii mai şi definitiv destituit de la Universitate – n. R. C.] aparţin lui Marin Diaconu".

Volumul, numărînd 330 de pagini (plus ilustraţia fotografică), poartă titlul editorial (nu tocmai adecvat) *Tratat de metafizică* şi redă cursul ţinut în anul universitar 1936-1937 (în fapt, numai în 1937, din 12 ianuarie pînă-n a doua jumătate a lunii mai, nu toate lecţiile fiind datate cu precizie), alcătuit din XXII de lecţii (din păcate, lecţiile XII şi XIII lipsesc din stenograma d-lui Neacşu, iar lecţia X este incompletă, stenograful încurcînd paginile; lipsurile se suplinesc oarecum prin rezumatele d-lui Ignat: pentru lecţia X, vezi pp. 244-246; pentru lecţia XII – pp. 248-249; pentru lecţia XIII – pp. 249-251 [2]). Nu este exclus ca Nae Ionescu să mai fi ţinut o lecţie, a XXIII-a, omisă de ambii stenografi, căci la p. 211 citim: "Problema [*unitatea reală a lumii* – n. R. C.] trebuie să o dezbatem mai pe larg, dacă nu se închid acum cursurile universitare..." (*cf.* şi p. 215, nota 1, din aceeaşi ediţie).

Structura volumului – destul de stufos – este următoarea: **A.** prima secţiune, cuprinzînd **a)** cuvîntul înainte (Dan Zamfirescu); **b)** o notă asupra ediţiei (Marin Diaconu şi Dan Zamfirescu); **c)** cursul propriu-zis (pp. 15-216, unele lecţii fiind însoţite de note editoriale plasate la sfîrşit); **B.** a doua secţiune, cuprinzînd **d)** "O mărturie" despre profesorul Nae Ionescu (Nestor Ignat); **e)** rezumatele, utile şi inteligente, a 18 lecţii din cursul de Metafizică (realizate în epocă de studentul Nestor Ignat); **f)** notele aceluiaşi la cursul de Logica colectivelor din 1938 (pentru numai 6 lecţii); **g)** "«Misterul» morţii lui Nae Ionescu în lumina ultimelor revelaţii documentare şi a unei scrisori inedite de la Cella Delavrancea [document comunicat în 1995 de regretatul Octavian Ghibu, fiul lui Onisifor Ghibu, şi reprodus fotografic pe coperta 3 – n. R. C.]" (Dan Zamfirescu; studiu destul de substanţial – pp. 268-315 – şi bine documentat, demonstrînd slăbiciunea ipotezelor senzaţionaliste privitoare la moartea prematură a profesorului); **h)** "În loc de postfaţă..." (Dan Zamfirescu); **i)** planşe cu fotografii inedite (din perioada relaţiei lui Nae Ionescu cu Lucia Popovici-Lupa, aprox. 1933-1938).

Cursul capătă dimensiunile şi semnificaţia unui *testament filosofic*, sau mai exact spus *spiritual*, nu doar al profesorului, ci – sugerează chiar el în lecţia introductivă, poate bravînd, dar nu fără tîlc – al unei întregi epoci sau vîrste spirituale: "Dacă [...] sistemul de metafizică, soluţiile pe care eu vi le voi înfăţişa vor găsi răsunet în d-voastră, dacă d-voastră veţi fi cîndva cutia de rezonanţă pentru ceea ce vă spun, atunci soluţia mea nu va putea să rămînă un exerciţiu personal, ea va fi *mărturisirea metafizică de credinţă a unei generaţii*, a unei epoci istorice" (p. 27). Avînd în vedere uriaşa influenţă a lui Nae Ionescu, atît în epocă, cît şi după aceea, observaţia lui nu apare deloc exagerată sau lipsită de temei. Nu ştiu dacă el a deschis într-adevăr drumul "metafizicii secolului XXI", cum susţine un Dan Zamfirescu, dar ne-a dăruit, în orice caz, cea mai interesantă şi mai vie construcţie metafizică românească a secolului XX, răspunzînd spiritualismului european al vremii, dar totdeodată în subtilă concordanţă cu esenţa spiritualităţii noastre tradiţionale, creştin-ortodoxe [3].

(continuare în pag. 4)

CUVÂNTUL

D. NAE IONESCU

[1] Conform paginilor de titlu ale celor trei volume. Pe coperţi, printr-o convenţie editorială, figurează următoarele titluri: *Introducere în istoria logicei*, *Introducere în logica matematică* (acest titlu convenţional îşi află suficientă acoperire în materia cursului) şi *Introducere în logică* (a nu se confunda cu *Logica generală* din 1934-35, editată mai întîi în 1943, reeditată în 1993 – v. mai sus). De adăugat, în treacăt, că în preajma morţii Nae Ionescu lucra la un *Manual de logică* (din care s-au păstrat fragmente în manuscris).

[2] Am ţinut să dau aici trimiterile corecte, deoarece, dintr-o gravă neatenţie redacţională, în volum se fac trimiteri eronate.

[3] Traseul ideatic al acestui important curs "testamentar" ar putea fi fixat prin următoarele repere: precizarea preliminară a *rostului metafizicii* (care, zice Nae Ionescu, este un soi de "ofrandă lirică" vizînd "echilibrul" şi "împăcarea" omului prin experienţa "absolutului", pe o cale diferită, dar

STADIUL EDITĂRII LUI NAE IONESCU

(urmare din pag. 3)

Încheiată opera de editare a cursurilor sale, rămîne să le vedem adunate într-o mare ediție completă (dacă nu "critică", cum s-ar cuveni, măcar cît mai profesional realizată); e reconfortant de știut că bazele unei astfel de ediții s-au pus deja, la Editura Crater din București (a d-lui Ion Papuc), sub îngrijirea aceloraşi neobosiți Marin Diaconu şi Dora Mezdrea (sprijiniți de Dan Zamfirescu şi Anca-Irina Ionescu). Ediția – Nae Ionescu, *Opere* – a fost inaugurată în 1999 prin apariția volumului VI (573 pp.), primul rezervat scrisului publicistic (perioada 1909-1923), dar editorii au rămas zgîrciți cu amănuntele privitoare la structura ei globală. În anul 2000 a apărut şi volumul I (*Cursuri de metafizică, 1*). În 2005, cu volumul II (*Cursuri de metafizică, 2*), ediția s-a strămutat la Editura Roza Vînturilor, iar de atunci – fie dintr-o "criză" a colaborării, fie din alte pricini "ambientale" – demersul pare să stagneze, spre paguba tuturor. Că treaba nu merge lin se vede şi din nota inclusă în volumul din 2005 (p. 427): "Sub dictatura Măriei Sale Întîmplarea – aceea care guvernează subiectiv devenirea lumii româneşti din ultimii 15 ani –, conjugată cu întîmplări ce țin de moştenitor şi de editor, s-a ivit şi înaintează ediția de *Opere* ale lui Nae Ionescu". Din aceeaşi notă aflăm că volumele III şi IV sînt destinate cursurilor de Logică.

Ultimele demersuri editoriale majore privesc publicistica, în speță pe cea cu tematică sau implicații teologice. Diac. Ioan I. Ică jr şi Dora Mezdrea şi-au dat mîna spre a impune o sintagmă mai degrabă riscată: "Nae Ionescu teolog" [4]. În 2001 apărea la Editura Deisis din Sibiu amplul şi cochetul volum intitulat *Predania şi un îndreptar ortodox cu, de şi despre Nae Ionescu teolog*, antologie prefațată şi realizată de diac. Ioan I. Ică jr (prefața – pp. 5-12 – se intitulează "*Predania* – testamentul teologic al unui filozof ortodox"). Volumul cuprinde, în reproducere anastatică, colecția revistei *Predania* (februarie-noiembrie 1937), "revistă de critică teologică" sub direcția lui G. Racoveanu (cunoscut discipol al lui Nae Ionescu), apoi un "îndreptar ortodox" (crestomație de "meditații şi articole" din perioada 1920-1938, după modelul celei scoase în 1957, la Wiesbaden, de D. C. Amzăr – v. mai sus), cîteva extrase din cursurile universitare cu tematică metafizic-religioasă (sub titlul generic "Nae Ionescu – metafizician al contemplației şi iubirii") şi cîteva "evaluări" mai vechi sau mai noi (Glicon Monahul, Sandu Tudor, Constantin Noica,

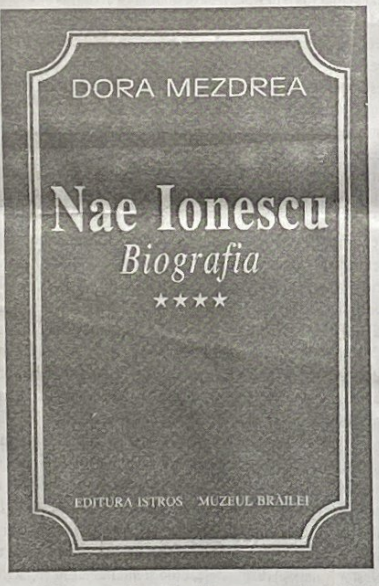

Mircea Vulcănescu, Dan Ciachir) grupate sub titlul "Nae Ionescu – teolog «nespecialist»".

Monumentala "integrală a publicisticii religioase" – Nae Ionescu, *Teologia* (664 pp.) – va apărea tot la Deisis, în 2003, sub îngrijirea, cu introducerea ("Nae Ionescu – teologul" – pp. 5-14) şi cu notele Dorei Mezdrea (care nu ezită să vorbească despre "acest adevărat *bărbat apostolic*", ceea ce pe Nae Ionescu, înainte de a-l flata, probabil că l-ar fi amuzat copios).

Sînt în total 441 de texte, din care "391 se publică pentru prima oară în volum". Editoarea le-a grupat pertinent pe criterii tematice (secțiunile mari sînt: "Știință şi religie", "Mîntuitorul", "Antropologie creştină", "Ortodoxia", "Biserica", "Estetica sacră", fiecare cu numeroase subsecțiuni).

Recapitulînd, avem editate pînă acum teza sa de doctorat (în germană şi română), cursurile sale universitare (chiar dacă unele incomplete) pe teme de logică, teoria cunoaşterii, metafizică şi filosofia religiei, cele mai cunoscute dintre conferințele sale extra-universitare (pe teme politice sau culturale), aproape întreaga sa publicistică identificată (a publicat şi multe texte nesemnate sau semnate cu varii pseudonime: unele certe, precum *Nicolae Ivaşcu*, *Mihai Tonca*, *Skythes*, *Nemo*, altele controversate, precum *Verax* [5]) şi o parte considerabilă a vastei sale corespondențe.

Toți acești pași importanți în editarea operei lui Nae Ionescu şi în dezvăluirea fascinantei sale biografii (în care, adeseori, *realitatea* necunoscută covîrşeşte *legenda* curentă!) au înlesnit realizarea necesarelor sinteze critice cu privire la viața şi gîndirea sa, ce au marcat profund, indiferent de receptarea lor actuală, chipul unei epoci şi destinul unei generații.

Cu volumul IV (648 pp.), apărut în 2005 la Editura Istros, sub egida Muzeului Brăilei (Nae Ionescu e brăilean prin naştere), scrupuloasa cercetătoare Dora Mezdrea şi-a încheiat vasta expunere critică a biografiei lui Nae Ionescu [6]. Ne aflăm în fața celei mai întinse şi mai documentate abordări monografice de după 1989 a unui autor interbelic: o monografie monumentală, însumînd peste 2000 de pagini dense, exemplară în toate privințele, iar într-o anumită măsură depăşind abordarea strictă a cazului Nae Ionescu şi realizînd o frescă mai cuprinzătoare a lumii interbelice româneşti.

Volumul ultim începe cu anul universitar 1935-36 şi urmăreşte atent anii cei mai plini şi mai tensionați ai vieții marelui profesor, pînă la moartea sa prematură din pragul primăverii lui 1940 (în jurul căreia s-au țesut numeroase legende, de care autoarea ştie să rămînă la distanță critică, reprimînd orice tentație spre senzaționalism, sau spre o nouă mitologizare a subiectului). Cam din 1938 (după instaurarea dictaturii regale şi pe fondul campaniei de "decapitare" a Mişcării Legionare), pentru Nae Ionescu încep marile încercări-limită: şicanele Siguranței şi ale cenzurii, îndepărtarea de la catedră, detențiile politice, sechestrarea la domiciliu şi, nu în ultimul rînd, boala de inimă – care se agravează galopant şi din care i se va şi trage sfîrşitul.

În strînsă legătură cu biografia naeionesciană, se aduc contribuții importante şi asupra altor personaje ilustre ale epocii: Mircea Eliade (asistent al lui Nae Ionescu între 1935-37 şi prim editor al acestuia, prigonit sub o abruptă acuzație de "pornografie" literară – *cf.* pp. 37-52), Cella Delavrancea, Vasile Băncilă etc.

Străduania autoarei este, printre altele, şi aceea de a-l deculpabiliza pe Nae Ionescu de acuzația de "legionarism", chiar dacă legăturile acestuia cu mişcarea lui Codreanu, oarecum fatale în contextul epocii, nu pot fi propriu-zis contestate. Problema are nuanțele ei (pe care adversarii obişnuiesc să le eludeze) şi este meritul autoarei de a încerca să le stabilească speculativ, chiar cu riscul de a cădea într-un antilegionarism "de lucru", cam strident şi nu o dată discordant cu documentele şi mărturiile vremii. Pietismul față de Nae Ionescu duce la unele impietăți conjuncturale față de mediul în care el a respirat destul de organic şi din care nu poate fi "decupat" spre a-l "ajuta" să intre în grațiile unei posterități suspicioase.

Autoarea urmăreşte şi stadiul imediat al posterității lui Nae Ionescu, inventariindu-i atent "Moştenirea materială" (familie, avere, bibliotecă), apoi "Moştenirea spirituală" ("Şcoala de filosofie a lui Nae Ionescu", cu prelungiri pînă în ziua de azi), chiar dacă n-au putut fi trecuți în revistă decît principalii săi discipoli sau proximi (de la un M. Eliade şi un C. Noica la un M. Şora sau un Al. Dragomir).

Dintre cărțile *despre* Nae Ionescu – încă puțin numeroase şi destul de inegale – se mai merită menționate măcar două: Isabela Vasiliu-Scraba, *Metafizica lui Nae Ionescu*, Ed. Star Tipp, Slobozia, 2000, şi Romina Surugiu, *Dominante filosofice în publicistica lui Nae Ionescu. De la "Logos" la "Cuvîntul"*, Ed. Paideia, București, 2008. În materie de detractare, se poate cita, ca studiu de caz, Marta Petreu, *Diavolul şi ucenicul său: Nae Ionescu – Mihail Sebastian*, Ed. Polirom, Iaşi, 2009. După cum se vede, bărbații rămîn în continuare datori...

Răzvan CODRESCU

---

complementară cu cea a religiei); considerații despre *Ființă şi Existență* (cu o îndrăzneață răsturnare a concepției noastre curente despre subiect/subiectiv şi obiect/obiectiv); raportul acestora cu *Eul* ("Aceasta este întrebarea esențială a metafizicii, care s-a pus în mii de feluri şi care a dus la individualism, imanentism, transcendentalism: Eul este un element ultim, care trebuie să fie considerat ca *punct de plecare*, sau eul nu este decît *o existență între altele*?"); determinarea *obiectului metafizicii* ("Cea mai simplă şi mai sigură definiție a metafizicii este *transcendența*", conchide profesorul); raportul dintre *mistică, religie şi metafizică* (tot atîtea tentative de a scoate condiția umană actuală de sub semnul tragicului); rolul fundamental al *trăirii* (noțiune bagatelizată incult şi iresponsabil – ca şi cea de "neliniște metafizică" – prin eticheta de "trăirism"); considerații despre *timp, spațiu, libertate şi cunoaştere* (din perspectiva relației omului cu Dumnezeu, în savuroasă frondă cu kantianismul); raportul *cunoaştere-iubire-dăruire-mîntuire* (transcenderea personalist-integratoare a individualismului anarhic); problema *suferinței* (căreia Hristos îi dă singura soluție transfigurator-soteriologică: "Creştinismul – spusese altădată profesorul – este rezolvarea dumnezeiască a problemei lui Iov"); *drama existențială a umanului* (sfîşierea ființei umane între "întuneric" şi "lumină"); *comunitatea* – cale a *comuniunii* cu Dumnezeu (concepție foarte apropiată de înțelesul *ortodox* al *Bisericii*).

[4] Am arătat altădată, într-un articol postat şi pe acest blog, polemizînd cordial cu d-l Dan Ciachir (pe care-l prețuiesc foarte mult), de ce Nae Ionescu trebuie numit mai degrabă filosof religios decît teolog (ceea ce nu numai că n-a fost propriu-zis, dar nici nu şi-a propus vreo clipă să fie). Nu oricine are sensibilitate pentru problemele spirituale şi comentează actualitatea religioasă din cetate este neapărat teolog (nici în sensul mistic, nici în sensul scolastic). Şi, în general, oamenii mari din trecut sînt ceea ce au fost, nu ceea ce ne-ar fi plăcut nouă să fie... Dacă Eminescu tratează adeseori probleme economice în publicistica sa, nu înseamnă că pot să vorbesc despre... „Eminescu – economistul".

[5] Pseudonimul mai fusese folosit, de pildă, de Ion Nădejde şi Radu Rosetti. Nae Ionescu s-ar fi "ascuns" sub el la *Ideea europeană*, în anii '20. Totuşi, în 1930, într-un articol din *Cuvântul* (16 iulie 1930), "Eroarea inițială", Nae Ionescu polemizează cu "Dl. Verax" ("... unul dintre vitejii care, cînd se cred în obligația de a te insulta, iscălesc... anonim. Verax-ul de ieri mă ține de rău..." etc.). A se vedea şi *Dosarele istoriei*, anul IV, nr. 5(33)/1999, p. 44 (număr dedicat lui Nae Ionescu, sub titlul senzaționalist "Un «Lucifer» al politicii românești", exploatîndu-se mai ales legenda că, la cererea expresă a Patriarhului Miron Cristea, unul dintre diavolii din fresca "Judecății de Apoi" din tinda catedralei de pe Dealul Patriarhiei, realizată de pictorul Belizarie, l-ar fi avut ca model pe Nae Ionescu; asemănarea este, într-adevăr, izbitoare).

[6] Volumele anterioare din *Nae Ionescu. Biografia* apăruseră în 2001 (Ed. Universal Dalsi), 2002 (Ed. Acvila) şi 2003 (Ed. Istros – Muzeul Brăilei).

GEABA VII, GEABA TE DUCI...

"Geaba vii, geaba te duci, geaba rupi bieţii papuci". E o vorbă care circula prin mahalalele bucureştene de altădată. O percepţie elementară a zădărniciei: nu în dimensiunea ei cosmică, nici în "durata lungă a istoriei", ci în imediatul vieţii de zi cu zi...

Un Bucureşti plouat a găzduit opac anul acesta, în două zile consecutive, două marşuri divergente: unul, de circa 150-200 de persoane, pentru apărarea familiei şi a moralei publice tradiţionale, sub egida Forului Ortodox Român şi a Asociaţiei Familiilor din România (21 mai); altul, numit "al diversităţii" (homosexuali şi transsexuali), de circa 200-250 de persoane, sub egida Fundaţiei "Accept" (22 mai).

Desigur, opinia publică este, principial sau doar inerţial, favorabilă heterosexualităţii şi familiei tradiţionale de tip creştin, dar pare din ce în ce mai puţin dispusă nu zic să se bată, ca la Vilnius, pentru credinţa ei, dar măcar să iasă civilizat în stradă pentru a o afirma. Cei care, de ani de zile, întreţin o opoziţie publică monotonă şi marginală faţă exhibiţionismul minorităţilor sexuale sînt, ei înşişi, o minoritate aproape luată derîdere.

Perverşii de toate felurile se pricep de minune să exploateze pro domo această lipsă de reacţie a majorităţii, ca şi oportunismul iresponsabil al unor oficialităţi în egală măsură abjecte, laşe şi indiferente. Primarul Moscovei poate interzice anual paradele de acest gen. Cel al Varşoviei, de asemenea. Ba pînă şi cel al Chişinăului. Numai viermişorul Sorin Oprescu "nu poate" (citeşte: nu vrea şi nici nu-i pasă). Şi de ce i-ar păsa, cînd viermii mai trupeşi ai parlamentului şi ai guvernului sînt perfect împăcaţi în cloaca lor bugetară, iar cetăţeanul bucureştean îşi plimbă impasibil copiii de mînă pe lîngă floarea perversă a neamului, ieşită să-şi dea petalele peste cap şi să polenizeze mediul ambiant al "Grădinii Maicii Domnului"?

Poate că are şi românul nostru – deşi aşezat şi conservator din fire – o anume fascinaţie psihanalizabilă faţă de prezenţa pitorească a pidosniciei sau a eventualităţilor ei punitiv-vindicative. Mă întreb şi eu dacă mai există în lume vreun neam în a cărui limbă înjurăturile curente să fie atît de îndatorate posibilităţilor pidosniciei, împinse adeseori pînă la drăgălăşenia admirativă (îmi cer iertare pentru crudul realism al expresiilor care urmează, dar nu văd de ce cuvintele ar deranja mai mult decît faptele – care am văzut că nu par să mai deranjeze aproape deloc!): "Futu-te-n cur să te fut!", la paritate cu "Mă, dar al dracului mai eşti!", în sensul de "Tare-ţi mai merge mintea!" sau "Multe-ţi mai poate pielea!". De regulă, însă, registrul e mai grosier şi traduce obida ameninţătoare. "Futu-te-n cur!" e varianta *soft*. Varianta *hard* merge de la "Futu-ţi mă-ta/muma-n cur!", sau "Futo-n cur pe mă-ta!", la suprarealistul "Futu-te-n cur pe mă-ta!". "Futu-i muma-n cur!" poate fi şi expresia unei descărcări abstracte, impersonale, putîndu-se aplica şi la inanimate. La o supărare mai mare, există extensiunea: "Futu-te-n cur pe mă-ta şi pe tac-tu!". Superlativul supărării îl reprezintă însă, s-ar zice, mult mai cuprinzătorul "Futu-ţi neamul/rasa-n cur!", căruia i se subsumează, într-un fel, şi becalianul "Futu-ţi morţii-n cur!" (ce ar putea constitui precedenetul lingvistic şi mental al unei viitoare toleranţe faţă de necrofilie, atunci cînd ne vom "civiliza" încă şi mai mult şi cînd "Marşurile pentru Diversitate" vor deveni mai complexe decît astăzi, înglobînd şi "diversităţile" deocamdată scandalos discriminate: pedofilia, gerontofilia, zoofilia, necrofilia... şi orice alte *filii* imaginabile ale omului liber şi emancipat).

Dar, cu toate acestea, neputinţa noastră de a face ceva de dragul şi în numele normalităţii (*horribile dictu*) are alte redutabile cauze imediate decît proastele năravuri lingvistice (care rămîn doar cauze secundare, sau poate doar condiţii favorizante). De ce, pînă la urmă, omeneşte vorbind, nu se poate face mai nimic în sprijinul sau apărarea familiei şi sexualităţii tradiţionale? Păi pentru că, iată, cum ni s-a vădit cu prisosinţă *im wunderschönen Monat Mai*, o mînă de oameni cuminţi mărşăluiesc prin ploaie pe străzile Bucureştiului, pentru familie şi decenţă, şi nimeni nu se sinchiseşte şi nu-i bagă în seamă (nici oficialităţile laice, nici cele religioase, nici presa, nici opinia publică mai largă), pe cînd tot o mînă de oameni mărşăluiesc pentru a-şi afirma viciile bolnave şi oficialităţile (româneşti şi străine) le dau tot sprijinul lor necondiţionat şi le încurajează fâţiş, iar presa – scrisă şi audio-vizuală – îi mediatizează aproape cu voluptate!!! E limpede că, în mod premeditat (şi încă la nivelul cel mai înalt şi mai "european"), anormalitatea e "linia" dezirabilă, iar normalitatea e "reacţiunea" indezirabilă (cu Dumnezeul ei cu tot)!

D-l Pleşu s-o fi amuzat pe vremuri, lansînd, zice-se, sintagma – astăzi folclorizată – "a intra în Europa cu spatele", dar se pare că-i nevoie de încă şi mai mult "spate" ca *să rămîi* în graţiile Europei. Ceea ce nu mai e – Dumnezeu mi-e martor – nici amuzant, nici "dilematic"...

Comentariile devin de prisos în faţa informaţiei brute (la care dacă oamenii nu strigă, poate pietrele vor striga): marşul homosexualilor şi transsexualilor din Bucureştiul anului de graţie 2010 a primit susţinerea a 11 reprezentanţe diplomatice din România. Într-o declaraţie comună, postată cu mîndrie pe site-ul Fundaţiei "Accept", ambasadele Africii de Sud, Australiei, Canadei, Cehiei, Franţei, Germaniei, Marii Britanii, Olandei, Spaniei, Statelor Unite şi Suediei îşi manifestă solidaritatea *cu* şi sprijinul *pentru* comunitatea minorităţilor sexuale din "fascinanta şi eterna Românie".

Europarlamentarul Michael Cashman – ce pare a fi dat tonul, asumîndu-şi şi rolul de corifeu – a clamat fără înconjur, în mijlocul participanţilor la mars: "Sînt mîndru ca sînt *gay* şi sînt mîndru că şi voi aveţi curajul să vă exprimati liber".

Ambasadorul britanic Robin Barnett (excelenţa sa?) a declarat, pentru ziarul *Adevărul*: "Sprijin marşul şi diversitatea, pentru că toată lumea trebuie să aibă aceleaşi drepturi indiferent de orientarea sexuală. Eu sunt creştin practicant, dar mă duc la marş. Nu e nici o incompatibilitate". Şi încă: "*Poziţia noastră faţă de comunitatea minorităţilor sexuale este foarte simplă: într-o societate deschisă şi diversă, fiecare individ trebuie tratat egal, fără a se ţine cont de orientarea sa sexuală*".

Ambasadorul Franţei, Henri Paul, n-a vrut să rămînă mai prejos: a trimis la rîndul său un mesaj scris către organizatorii GayFest, arătînd că este momentul istoric pentru un salt evolutiv al mentalităţii în societatea românească şi precizînd că trebuie luptat pe toate căile pentru ca homosexualii, drăguţii de ei, să fie vizibili fără a fi intimidaţi sau hărţuiţi.

"Unele persoane se confruntă în continuare cu acte de discriminare din cauza orientării şi identităţii lor sexuale. Guvernele noastre încearcă să combată astfel de acte prin promovarea drepturilor omului. Oricine trebuie să se bucure de drepturile şi libertăţile prevăzute pentru toţi cetăţenii", se arată, pe limba de lemn a sodomiei "democratice", în declaraţia comună a ambasadelor.

Dacă s-ar face un top al susţinătorilor evazionismului sexual la GayFest-ul 2010 de la Bucureşti, atunci pe prima poziţie ar sta detaşat "perfidul Albion". Nu numai ambasadorul Barnett şi europarlamentarul Cashman au ieşit ferm la rampă, dar şi de-acum celebra Diane Fisher (recidivistă în susţinerea paradelor *gay* dîmboviţene), mamă lesbiană, preoteasă şi episcopeasă a aşa-zisei Metropolitan Community Church, care a salutat faptul că în ultimii ani în România mentalităţile s-ar fi schimbat vizibil, dar a deplîns efectele negative pe care criza financiară (ah, da, criza!) le-ar avea cu precădere asupra bietelor minorităţi sexuale. Îmi şterg o lacrimă şi-o citez mai departe: "Este mult mai greu pentru minorităţile sexuale. O duc mult mai greu acum. Cînd economia merge rău, îţi doreşti ca altcuiva să îi meargă şi mai rău [?!]. Cei marginalizaţi suferă mai mult în această perioadă. Dar cred că trebuie să fim uniţi, orice-ar fi". Episcopeasa are şi tăria "teologică" a opiniunilor sale: "Uneori Biserica spune că nu sîntem iubiţi. Eu am venit să vă spun că Dumnezeu vă iubeşte exact pentru ceea ce sînteţi. Toţi am fost creaţi după chipul şi asemănarea lui, nu numai unii", a proclamat dumneaei, ca să se audă şi-n Dealul Patriarhiei...

Mă gîndesc ce scandalizaţi ar fi toţi aceşti britanici bătoşi, deştepţi şi generoşi nevoie mare, şi mai ales marea preoteasă şi *fisher*-iţă de oameni ("creaţi după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu", desigur), dacă li s-ar traduce pe limba lor vorba aceea românească, proastă ca ţara şi ca oamenii ei: "Şi cu sula-n cur, şi cu sufletu-n rai – nu se poate". Sau se poate numai dacă "raiul" şi "iadul" sînt aici, pe pămînt – unde *sula* (că de ea e vorba) poate nimeri şi în *cur*, şi *în coaste*...

Ei, dar ca să nu mă mai lungesc, or fi ei, britanicii "răpitei majestăţi", fruntea topului de acum, dar, cu toate caznele timpurii ale "Marelui Will", tot un frănţuz de-al lui Henri Paul a avut, cu complicitatea traducătorului român, mai memorabila viziune profetică a marii "descreierisiri":

Lumeee,
se-nvîrte maşina,-şina,
burtăverzimii îi tremură splina!

Uraaa,
...tu-te-n cur şi-n pască,
taica Ubu să trăiască!

(Alfred Jarry, *Ubu roi*, trad. Romulus Vulpescu)

A consemnat
Răzvan CODRESCU

Două decenii de la înființarea Asociației Foștilor Deținuți Politici

INTERVIU CU ILIE BERGHEZAN

președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din jud. Sibiu

(4)

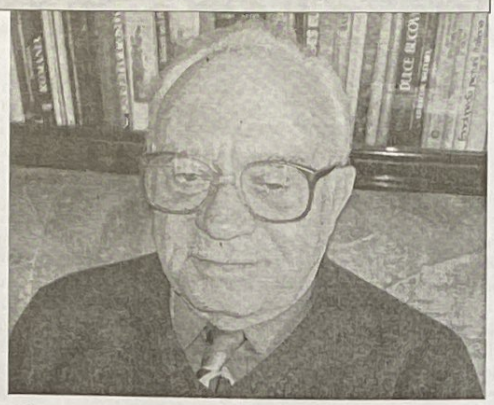

Puțini oameni știu că, în urmă cu 60 ani, în pădurea Dumbrava Sibiului, în noaptea de 28-29 octombrie 1949, a avut loc unul dintre cele mai dramatice masacre al unor luptători din rezistența armată, care se împotriveau regimului totalitar comunist și dominației sovietice. Vă rog să faceți o evocare a acelui moment eroic și cum l-ați imortalizat pentru posteritate?

Într-adevăr, la 10 ianuarie 1994, după lungi demersuri ale asociației noastre, s-a aprobat efectuarea de săpături în marginea de sud a Cimitirului Central din Sibiu (la indicațiile omului de omenie Ion Silaghi, fostul gropar, refugiat în 1940 din Ardealul cedat Ungariei horthiste) pentru descoperirea rămășițelor pământești ale celor 7 deținuți politici, în frunte cu maiorul Nicolae Dabija (decorat cu Ordinul Mihai Viteazul cu Spade, clasa a III-a, pentru fapte de arme, în luptele purtate pe frontul de Est și de Vest, de la 22 iunie 1941 la 9 mai 1945), luptători anticomuniști din Munții Apuseni, condamnați la moarte de curtea marțială a Corpului 6 Teritorial din Sibiu în 1949, executați prin împușcare și aruncați într-o groapă comună, fără nici un semn distinctiv. Toată operațiunea s-a desfășurat sub directa conducere a aceluiași colonel de tristă amintire, amintit în alte contexte, Gheorghe Crăciun, respectiv executarea celor 7 deținuți politici, transportarea lor de la locul execuției cu căruța și depunerea lor în groapa comună din cimitir. De regulă, execuțiile se efectuau la lumina zilei. În cazul celor 7 eroi, sus-numitul colonel Gheorghe Crăciun a considerat ca această crimă să aibă loc în miez de noapte, fără a lăsa posibilitatea unor bănuieli care-l puteau viza. Doar oamenii care locuiau în acele case din pădure (Oraca) au fost treziți din somn de focurile de armă care tocmai seceraseră viețile celor 7 condamnați.

Săpăturile din 1994 au fost executate sub supravegherea prim-procurorului militar, colonelul Anton Socaciu, și a procurorului criminalist Nicolae Ihore, precum și în prezența foștilor deținuți politici. După câteva zile de săpături, au fost descoperite șapte schelete umane, complet descompuse și împrăștiate, iar după analizele și investigațiile criminalistice au fost spălate conform tradiției creștine și, după o reconstituire aproximativă, fiecare schelet a fost pus într-un sac, apoi toate într-un sicriu de lemn, depus la Capela Catolică, până la terminarea criptei și a monumentului acestor eroi.

Ceremonia religioasă de sfințire a criptei și a monumentului funerar eroic (ridicate pe locul unde au fost descoperite aceste rămășițe), precum și ceremonia de înhumare a sicriului cu rămășițele pământești ale celor șapte eroi anticomuniști (Nicolae Dabija, 42 ani – maior; Traian Mihălțan, 35 ani – lăcătuș-mecanic; Ioan Scridon, 32 ani – plugar; Titus Onea, 24 ani – student anul 4 Facultatea de Medicină; Augustin Rațiu, 26 ani – plugar; Silvestru Bolfea, 50 ani – plugar, și Gheorghe Opriță, 22 ani – plugar) au avut loc duminică 11 septembrie 1995, în prezența a peste o mie de participanți, foști deținuți politici din diferite părți ale țării, rude, cunoscuți și alți reprezentanți ai autorităților locale, ai partidelor și organizațiilor înființate după 1989.

Slujba religioasă a fost oficiată de un sobor de preoți ortodocși și greco-catolici, în frunte cu preoții Ioan Vladovici și Gheorghe Bogdan, foști deținuți politici. Trebuie menționat că acesta a fost un prim lot din cei peste 190 de intelectuali, muncitori și țărani condamnați fie la moarte, fie la ani grei de închisoare, care au făcut parte din sau au sprijinit Organizația Frontului Apărării Patriei Române, organizație care a activat și acționat în regiunea Munților Apuseni, între anii 1947-1949, sub conducerea maiorului erou Nicolae Dabija, și pe care îi comemorăm în fiecare an de Ziua Eroilor.

Vă rog să arătați care sunt împlinirile Asociației Foștilor Deținuți Politici din județul Sibiu în ceea ce privește cinstirea eroilor care și-au pierdut viața în lupta împotriva regimului totalitar comunist?

Așa cum am arătat mai înainte, la ora actuală Asociația noastră are din ce în ce mai puțini membri și din ce în ce mai îmbătrâniți. Ca atare, și activitatea comitetului de conducere e din ce în ce mai redusă, ea limitându-se la acordarea de asistență specifică Asociației noastre, membrilor ei, precum și participarea la unele manifestații ale AFDPR din țară și unele ajutoare bănești în diferite cazuri. Ca să fiu mai explicit cu aceste probleme, trebuie să adaug că asociația noastră, în perioada post-decembristă, a participat la unele acțiuni, cum au fost:

a) Construirea Mausoleului de la Aiud, construcție inițiată de regretatul inginer Gheorghe Brahonschi, fost deținut politic, la care Asociația noastră a contribuit financiar în mod substanțial, alături de AFDPR-Alba.

b) Ridicarea monumentului funerar-eroic în memoria Victimelor Comunismului amplasat în Cimitirul Central din Sibiu, la inițiativa fostului președinte al Asociației, preot Gheorghe Bogdan.

c) Acordarea de ajutoare bănești pentru monumentul Elisabetei Rizea, de la Nucșoara; pentru memorialul ce urmează a se realiza la Jilava; pentru monumentul din Cluj al foștilor deținuți politici; pentru construirea bisericilor greco-catolice din Aiud, Cluj, Sibiu și pentru schitul ortodox de la Rășinari.

d) Șase burse pentru studenții din Basarabia și Bucovina de Nord.

e) Ajutoare bănești pentru masa săracilor de la bisericile de pe strada Dealului și Valea Aurie.

Ar fi interesant pentru cititorii să afle dacă aveți membri ai Asociației Foștilor Deținuți Politici din județul Sibiu care să-și fi depănat amintirile în cadrul unor monografii din anii de luptă și din închisorile comuniste, spre a fi lăsate moștenire generațiilor de azi și de mâine?

Câțiva foști deținuți politici și-au așternut pe hârtie amintirile, confesiunile și comentariile în legătură cu fenomenul comunist și viața din lagăre și închisori, cum sunt: Gabriel Constantinescu – *Gâlceava anticomunismului cu lumea*; Ion Halmaghi – *Memoriile viitorului*; pr. Zosim Oancea – *Închisorile unui preot ortodox*; Constantin Iorgulescu – *Memoria ca exercițiu de uitare*, 4 volume (Târgșor, Jilava, Aiud, Canal); dr. Flor Strejnicu – *Din lupta exilului românesc în Spania*; Aurel Maxim – *Amintiri din temnițele comuniste*; Luca Călvărăsan – *Istoria în lacrimi*, 2 volume; Dumitru Banea – *Acuzat, martor, apărător, în procesul vieții mele*; Tiberu Hentea – *De la Cotul Domnului la Aiud*; Octavian Nicolae – *De la Poarta Albă la Păltiniș*; prof. Vasile Hanu – *Confesiune*. Merită să amintim faptul deosebit de important că la Sibiu apare periodicul *Puncte Cardinale*, al cărui director a fost timp de două decenii regretatul Gabriel Constantinescu, în care sunt evocate aspectele trăite de foștii deținuți politici în anii regimului totalitar comunist, actualitatea politico-economică și cultural-socială a României la zi, evocarea unor reprezentanți de frunte ai mișcării de rezistență anti-comunistă, din țară și de peste hotare.

Cum percepeți situația României în perioada post-decembristă?

În România, în perioada post-decembristă, sfintele idealuri pentru care am luptat și ne-am jertfit cu 65 de ani în urmă, cei din generația mea, dar și sângele vărsat de generația revoluției din decembrie 1989, au fost împlinite parțial și, ca atare, generațiile de astăzi și de mâine vor avea încă mult de luptat pentru acele idealuri de libertate, dreptate, adevăr și prosperitate.

Iar ca încheiere, ce pot să spun mai potrivit decât să reactualizez cele spuse la vremea lui de Corneliu Zelea Codreanu, și anume că este cea mai mare dezamăgire că pe jertfele și suferințele celor care au trecut prin război, închisori și evenimentele sângeroase din decembrie 1989, și care au visat o altfel de țară, s-au ridicat niște găști de escroci și hoți, mai hapsâni și mai hrăpăreți decât cei din trecut, fără frică de Dumnezeu și rușine față de oameni, care ne-au condus și ne conduc către o adevărată decădere morală, socială și economică a țării, cu o îmbogățire nejustificată a unora și tot cu o nejustificată pauperizare a altora.

Dacă aveți de transmis un mesaj foștilor deținuți politici cu care ați pătimit și ați suportat terorile închisorilor regimului totalitar comunist...

Da, le doresc multă sănătate, să nu abandoneze crezul nostru pentru care ne-am ridicat în luptă și ne-am jertfit cu 65 ani în urmă, să nu-și părăsească speranța pentru o viață mai bună, așa cum am dorit-o noi, care am fost în măsură să ne jertfim viața și sângele. Iar generațiilor tinere de azi și de mâine le adresez îndemnul să ne urmeze exemplul, pentru că țara are nevoie de mintea și faptele lor, să poposească la Cimitirul Eroilor din pădurea Dumbrava Sibiului, să aprindă o lumânare pe placa tombală care adăpostește trupurile celor 7 eroi ce se odihnesc acolo, la margine de cimitir, și să nu pregete de a citi cărțile memorialistice care s-au scris de către cei care au scăpat cu viață din anii grei ai regimului totalitar comunist. Ele oferă adevărate lecții de istorie vie pentru toate generațiile de urmași, iar faptele și jertfele acestora să-i călăuzească în lupta pentru împlinirea idealurilor sfinte ale libertății, suveranității, independenței și prosperității României.

Să vă audă Dumnezeu. Vă mulțumesc.

A consemnat
Col (r) Victor Neghină

Domnul VIOREL TĂNASE, fost deținut politic, decanul de vârstă al Asociației Foștilor Deținuți Politici din județul Sibiu, a împlinit venerabila vârstă de 102 ani. Colegii din Asociație și Redacția *Punctelor cardinale* îi urează SĂNĂTATE și LA MULȚI ANI!

Cum cântăm în biserică

Cântarea în Biserică e bine să fie o neîncetată laudă adusă lui Dumnezeu pentru darul vieţii şi pentru darurile primite în timpul hărăzit nouă pe pământ.

Cântarea bisericească se deosebeşte ca modalitate şi expresie de cântarea populară (folclorul) şi uşoară; cântarea bisericească trebuie să trezească în ascultători adevărate stări de înălţare sufletească, de participare activă şi trăire intensă a momentelor din cadrul sfintelor slujbe, şi mai ales din cadrul Sfintei Liturghii, cea mai de seamă slujbă a Bisericii Ortodoxe, unde, de fiecare dată când se săvârşeşte, Se aduce jertfă (ca pe Golgota, dar în mod nesângeros) Domnul şi Mântuitorul nostru Iisus Hristos, pentru iertarea păcatelor oamenilor.

De aceea, având în vedere că la fiecare Sf. Liturghie se reactualizează jertfa de pe Golgota, săvârşirea ei cere din parea slujitorilor curăţie sufletească şi trupească, dar şi rostirea ecteniilor şi a ecfoniselor corect ca dicţie: accent, intonaţie etc.

Or, şi când s-a transmis slujba Sfintei Liturghii de la Biserica Sf. Spiridon Nou, cât şi acum, când se transmite de la Catedrala Patriarhală, părinţii slujitori fac multe modulaţii nu numai în cursul unei propoziţii sau fraze muzicale, ci chiar în cadrul unui singur cuvânt, ceea ce nu cadrează cu demnitatea cultului divin; atâtea exhibiţii vocale, inflexiuni ale vocii, uneori emfatice, melodramatice, ca şi modul de redare prin voce a propoziţiilor şi frazelor muzicale (modul de a intona ciudat şi nefiresc) ne dau impresia că ne-am afla într-o moschee, sau în plină epocă fanariotă. Uneori se accentuează cuvintele greşit sau se accentuează cuvintele de legătură (prepoziţii, conjuncţii: de, la, spre, din, ca, să), care nu semnifică decat prea puţin în raport cu cuvintele care exprimă noţiuni.

Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române are norme precise de rostire, de dicţie a cuvintelor, silabelor, sunetelor limbii române: accent, intonaţie etc. Dacă deschidem dicţionarul, vom vedea că fiecare cuvânt are deasupra o virgulă sau dedesubt un punct însemnând silaba care trebuie accentuată.

Domnul Nicolae Lungu, fost profesor de muzica psaltică şi liniară la Institutul Teologic de grad Universitar din Bucureşti, în a doua jumătate al sec. al XX-lea, foarte bun pedagog, compozitor şi mare dirijor, avea multă ciudă pe preoţii din Bucureşti care "doineau" cântarile sau cântau ca la Operă.

Cântarea bisericească, pe lângă seriozitatea şi sobrietatea cu care trebuie rostită, e bine să se desfăşoare mai mult recitativ, cu doar uşoare modulaţii la sfârşitul propoziţiei sau frazei muzicale.

Erau la Catedrala Episcopală din Curtea de Argeş, în secolul trecut, doi diaconi, Didiţă (bariton) şi Iordan (bas pedalist), care te cucereau sufleteşte prin felul cum cântau. După ce Episcopia Argeşului a fost asimilată Episcopiei Râmnicului, Didiţă s-a mutat la Catedrala Episcopală din Râmnicu Vâlcea, iar Iordan a fost luat de Patriarhul Iustinian la Bucureşti, la Catedrala Patriarhală. Deşi nu mai era la valoarea pe care avusese la Curtea de Argeş, totuşi "acesta te invită la rugăciune", spunea părintele prof. Nicolae Balca, şi aşa era.

Mai era atunci la Bucureşti arhidiaconul Anton Uncu, un foarte bun cunoscător al muzicii psaltice şi al cântărilor bisericeşti, având cărţi tipărite cu notaţia psaltică şi care cânta la Catedrala Patriarhală, dar nu în felul celor de acum. Cântarea preoţilor şi diaconilor de atunci diferea de a celor de acum nu atât prin calitatea vocii, a timbrului, cât a modului de adresare. Când slujea părintele Benedict Ghiuş, era o adevărată desfătare sufletească.

În cântare trebuie accentuate mai ales verbele, pentru că verbele arată lucrarea.

Mai spunea profesorul Nicolae Lungu că atunci când preotul rosteşte cuvintele cu care Mântuitorul nostru Iisus Hristos a instituit, joi seara, la Cina cea de Taină, Sf. Împărtăşanie – "Luaţi, mâncaţi, acesta este Trupul Meu..." şi "Beţi dintru acesta toţi, că acesta este Sângele Meu..." –, accentul nu trebuie pus pe pronumele demonstrativ "acesta", pentru că Sfintele Daruri, Sfântul Agneţ de pe Sfântul Disc şi vinul din Sfântul Potir se vor preface, prin rugăciunea preotului (Epicleza) adresată lui Dumnezeu Tatăl, în Trupul şi Sângele Domnului peste un minut sau două, la fel ca Trupul în carne şi oase cu care S-a răstignit, a murit, a înviat, S-a înălţat la cer şi şade Domnul nostru Iisus Hristos de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl. A accentua pronumele demonstrativ "acesta", de fapt silaba a doua a pronumelui: a-**ces**-ta (deşi dicţionarul pomenit mai sus arată că această silabă trebuie accentuată), e ca şi când am crede că prefacerea a şi avut loc, sau ca şi când am crede, ca latinii, că prefacerea are loc doar prin rostirea cuvintelor de instituire ale Mântuitorului de la Cina cea de Taină: „Luaţi, mâncaţi...", ceea ce iarăşi, după cum bine ştim, nu se potriveşte cu învăţătura tradiţională a Bisericii noastre.

Poate se invocă faptul că acum se încearcă revenirea la cântarea tradiţională a Bisericii, deoarece Vecernierul uniformizat şi Utrenierul uniformizat au eliminat acele elemente specifice cântării tradiţionale. Eu nu mă refer la cântarea de la strană, care se execută potrivit notaţiei psaltice şi care nu e de acum, ci de secole, dar oare şi cântarea preotului şi a diaconului au fost puse pe note?

Noi nu ştim cum se cânta pe vremea marilor psalţi ai Bisericii, sau a lui Anton Pann, deoarece nu existau mijloacele de înregistrare fonică din vremea noastră, dar cred că fiecare Biserica Ortodoxă are şi un specific al ei în cântare, încât, ascultând o cântare bisericească, ne dăm seama dacă este a Bisericii Ortodoxe ruse, bulgare, sârbe sau greceşti.

Mă gândesc că ar fi bine dacă s-ar face o emisiune sau două pe tema aceasta, invitându-l pe părintele Constantin Drăguşin, care a fost studentul profesorului Nicolae Lungu, ce l-a şi lăsat la conducerea Coralei Patriarhiei. Părintele Constantin Drăguşin este mult mai în măsură să discute pe marginea celor prezentate mai sus.

Aş vrea să mai amintesc că atunci în Corala Patriarhiei erau corişti de excepţie, solişti de la Operă: Maria Voloşescu, Valentin Teodorian, Nicolae Secăreanu, dar care cântau, smeriţi, cum le cerea dirijorul, profesorul Nicolae Lungu.

Sigur că există şi "primejdia" ca ascultătorii (credincioşii) să vină la biserică pentru vocile slujitorilor ei, sau pentru corul select al Coralei Patriarhiei, dar un credincios trăitor nu se lasă "vrăjit" de calitatea vocilor, el "citeşte" în spatele cuvintelor mesajul pe care Dumnezeu ni-l transmite prin mijlocirea lor.

Aşa se întâmplă şi când nu e vorba de cântare. La Sibiu, de pildă, palatul mitropolitan comunica printr-o uşă cu Paraclisul Facultăţii de Teologie. Uneori venea la Sf. Liurghie, în cursul săptămânii, fostul mitropolit al Ardealului, marele Nicolae Bălan, şi spunea, în cuvântul pe care-l ţinea studenţilor, că Simbolul Credinţei (Crezul) trebuie rostit rar, respectând semnele de punctuaţie, iar când se ajunge la „Mărturisesc un botez...", accentul trebuie pus pe **un**, fiindcă botezul este unul, este Taina care nu se repetă.

Având în vedere cele spuse mai sus, cred că ar fi bine ca studenţilor anului IV de la Facultăţile de Teologie Ortodoxă din ţară să li se predea, în ultimul semestru, de către persoane avizate, câteva noţiuni de dicţie: accent, intonaţie etc.

Vreau să mai adaug că în parohiile Bisericii Ortodoxe Române, la Catedralele Episcopale şi Mitropolitane, se cântă corect, în sensul că nu se modulează atât cum se face la Catedrala Patriarhală din Bucureşti. Cum să calificăm faptul că, la una dintre Liturghiile din Săptămâna a 22-a după Rusalii, părintele protos, când a rostit cuvintele cu care Mântuitorul nostru Iisus Hristos a instituit Sf. Împărtăşanie, le-a rostit cam aşa: *Beeeeţi* (cu voce înaltă, apoi ridicând şi coborând vocea), melodramatic, de un patetism exagerat, teatral, incompatibil cu momentul liturgic respectiv?

E adevărat că la fiecare Sf. Liturghie se reactualizează Jertfa de pe Golgota, o dramă, de fapt cea mai dureroasă, dar şi cea mai sfântă şi sublimă dramă din câte s-au săvârşit vreodată pe pământ; de aceea, cred că trebuie păstrată cuviinţa acestui sfânt şi dumnezeiesc act liturgic.

Părinţii şi diaconii de care am vorbit mai sus nu modulau atâta, cântau mai mult recitativ, cu uşoare inflexiuni la sfârşitul frazei muzicale; rosteau ecteniile foarte, foarte puţin declamatoriu, ceea ce conferea cântării lor o strălucire aparte, Sf. Liturghie fiind Slujbă Împărătească.

Nu doresc să mi se considere umilele mele observaţii ca o lipsă de respect faţă de cei ce slujesc şi cântă la Catedrala Patriarhală din Bucureşti, dar, ascultându-i la TV Trinitas, excesele muzicale – ale unora mai mult, ale altora mai puţin – îmi produc o stare de insatisfacţie sufletească. Cred că unele îndreptări, în sensul celor spuse mai sus, ar fi binevenite.

I. I. POPESCU

Răzvan Codrescu: *CREZUL MEU NAȚIONAL (I)*

Faptul că în micul meu volum *În jurul lui Eminescu* (Editura Christiana, București, 2009) este inclus, în *Addenda* (pp. 109-111), și textul intitulat "Recurs la «cadavrul din debara»" (publicat inițial chiar în *Puncte cardinale*), în care încercam să arăt că, pe lîngă atîtea reproșuri legitime care i se vor fi făcut de-a lungul vremii d-lui Horia-Roman Patapievici (altminteri, vorba lui D'Annunzio, *un nemico che vale la pena di avere*), se numără și măcar unul cu totul nelegitim (referitor la poziția sa față de Eminescu), le-a produs unora nedumerire și/sau amărăciune, ba chiar impresia că eu m-aș fi "patapievicizat", devenind peste noapte, în răspărul întregului meu traseu existențial și intelectual, un denigrator nedrept al neamului românesc și al ideii naționale. Dacă impresia aceasta pripită ar fi fost formulată doar de anumiți trepăduși grobieni ai radicalismului tradiționalist, nu m-aș fi sinchisit în nici un fel. Se întîmplă însă că ea a fost resimțită, pe alocuri, și de cîțiva oameni la care țin foarte mult, pe care-i prețuiesc sincer și a căror cinste sufletească este mai presus de orice discuție. Printre aceștia se numără și monahul de aleasă osîrdnicie căruia i-am adresat nu demult scrisoarea de mai jos (și al cărui nume îmi rezerv discreția de a nu-l divulga). Lămuririle din ea pot fi de folos și altora, așa că m-am decis s-o reproduc și aici, cu speranța unei mai drepte înțelegeri a poziției mele – nu atît față de un Patapievici sau altul, cît față de însăși problema națională din perspectiva tradiției creștine și a provocărilor crudei realități actuale.

O EPISTOLĂ LĂMURITOARE

București, 12 aprilie 2010

Mult iubite ostenitor întru Hristos
și neprețuit frate [V.],

Îmi pare sincer rău pentru amărăciunea prilejuită de cutare text în care eu am înțeles să mă pronunț ceva mai aspru la adresa poporului român, ceea ce a putut crea impresia că m-am lăsat furat de „ispita Patapievici". Fără să mă fi supărat pe cineva (Doamne ferește!), mă simt dator cu cîteva lămuriri principiale, care privesc nu numai textul cu pricina, ci întreg scrisul meu, întreaga mea atitudine față de „problema națională".

Las la o parte că nici d-l Patapievici nu mai e întru totul cel din 1996 (cînd au apărut **Politicele**, *vrednice de atîta scandal și pe marginea cărora eu însumi am polemizat dur cu autorul) și cu atît mai puțin cel din 1990 (de cînd – din vremea mineriadelor – datau de fapt textele epistolare incriminate cu precădere și adresate inițial, în particular, răposatului Alexandru Paleologu). Astăzi d-l Patapievici este mult mai la dreapta decît acum 15-20 de ani, chiar dacă dreapta lui nu e tocmai dreapta noastră. Fără să înceteze să fie critic față de ceea ce numește „vulgata bunului român", s-a mai nuanțat în afirmațiile la adresa poporului din care face parte, iar gîndirea sa (nu întotdeauna și comportamentul său, din păcate!) a căpătat mult mai evidentă consistență creștină (***Omul recent** *a dovedit-o cu prisosință), chiar dacă nu neapărat în cadrele stricte ale Ortodoxiei, cum mulți și-ar fi dorit. Toate acestea sînt însă problemele lui Patapievici și n-o să insist eu, care l-am amendat în atîtea rînduri, să-i devin apologet. De altfel, nu ca apologet m-am referit la scandalul mai recent al raportării sale la Eminescu (i s-au pus în cîrcă afirmații decontextualizate și răstălmăcite), ci numai în virtutea unei minime onestități intelectuale, de la care cred că „cinstea sufletească" a creștinului și a omului de dreapta nu trebuie să facă rabat.*

În ce mă privește, mi se pare cel puțin o pripită exagerare de natură sentimentală să fiu pus pe același plan cu d-l Patapievici în concepția și atitudinea față de național, națiune, naționalism. Mai întîi că eu, chiar cînd am adoptat un ton mai critic, n-am folosit limbajul de odinioară al d-lui Patapievici („cur", „fecale" etc.) pentru a defini condiția națională. Apoi n-am generalizat abrupt asupra trecutului românesc observațiile mele critice despre prezentul pe care îl trăim; ba n-am generalizat nici asupra prezentului, arătînd întotdeauna că, oricît de dezamăgiți sau îngrijorați am fi față de o majoritate întristătoare, nu-i putem judeca pe toți românii cu o singură măsură, iar segmentele responsabile și creatoare nu ne lipsesc (ele păstrînd de fapt adevărata „linie a neamului" și îndreptățindu-ne să sperăm că măcar de „hatîrul" lor, prin mila Lui și prin mijlocirea marilor noștri morți, Dumnezeu ne va scoate cîndva la un liman). În fine, pentru mine toate acestea nu-s doar pariuri teoretice sau eventuale obligații civice, ci am încercat toată viața – ca profesor, publicist sau editor – să lucrez, după daruri și puteri, pe linia și în spiritul

tradiției naționale (poezia mea, la rîndul ei, cred că o vădește îndestul, iar ciclul „Rost de doină" – îmi îngădui această confesiune în paranteză – mi-e cel mai drag din cîte am scris vreodată, pentru că nicăieri nu m-am simțit mai acasă în spațiul graiului și sufletului românesc).

Că avem o problemă (mare) cu prezentul, mai ales sub aspect național, e de prisos să vă mai amintesc eu. În aceste condiții, eu n-am renunțat nici o clipă la linia naționalistă, dar am adoptat calea – desigur mai incomodă, dar cred că mai realistă și mai eficientă pe termen lung – unui „naționalism critic", străduindu-mă în același timp să rămîn fidel principiilor și exigențelor creștin-ortodoxe tradiționale, care-și află temelia ultimă în Mîntuitorul Hristos, dojenitorul dumnezeiesc al lumii.

Am selectat în cele ce urmează cîteva constante ale „discursului" meu pe această temă și încerc să le readuc în discuție ca repere lămuritoare (pe care, de altfel, le veți putea regăsi „transfigurate" și în modesta mea creație poetică). Am dat cu litere îngroșate acele pasaje care mi se pare că motivează mai îndeaproape poziția mea critică, de care v-ați arătat atît de necăjit.

Este cert că naționalismul se confruntă cu o dublă criză: *internă*, pe de o parte (handicapul exceselor istorice, disoluția curentă a sentimentului național, desuetudinea discursivă, disensiunile între grupuri, mixajul etnic), și *externă*, pe de altă parte (inflația prejudecăților, diabolizarea mediatică, marginalizarea, provocările globalismului, eclipsa generală a tradiției). Singura lui șansă, prin urmare, ar fi aceea de a se redefini din mers și de a găsi soluții realiste de acomodare cu actualitatea. Iar înainte de a se angaja în vreo ambițioasă campanie politică, forțele naționaliste autentice, atîtea cîte au mai rămas, ar trebui mai degrabă să-și concerteze eforturile într-o inteligentă campanie de *pedagogie națională*, care la noi (ca și în alte țări din estul Europei) implică, în plus, delimitarea fermă de pseudo-naționalismul de sorginte comunistă (concurent pervers și încă redutabil, care știe să profite, de pe poziții populiste de stînga, tocmai de destructurarea naționalismului propriu-zis, ca și de lipsa mai generală a unei drepte credibile și coerente).

În istoria modernă a României se pot identifica trei tipuri de naționalism (dintre care numai al doilea e cu adevărat organic și legitim): *naționalismul masonic* (de la Tudor Vladimirescu și pașoptiști pînă la fondatorii junimismului), *naționalismul creștin* (cu rădăcinile în Hasdeu și Eminescu, dar consolidat abia de marea generație interbelică) și *naționalismul comunist* (de la protocronismul ceaușist pînă la discursul curent de tip *România Mare*). Or, așa cum naționalismul creștin a avut de luptat cîndva cu reziduurile derutante ale naționalismului masonic (simplu instrument conjunctural de distrugere a imperiilor tradiționale), tot așa naționalismul creștin de astăzi, în măsura în care mai posedă ambiția și resursele de a juca un rol istoric, într-o încă posibilă "Europă a națiunilor", este chemat să salveze "ideea națională" de reziduurile insalubre ale național-comunismului și s-o reîncredințeze lui Hristos, Dumnezeul cel Viu al neamurilor (cf. *Matei* 28, 19-20).

Desigur, orice discuție despre naționalism ar trebui să se raporteze, în mod principial, la fundamentul său ontologic: "nația" sau "națiunea" în sens originar, "etnia" sau "neamul". Numai acest fundament ontologic corect înțeles și asumat (realitate complexă și inefabilă, pe care o aproximează toți termenii menționați) dă naționalismului consistență și legitimitate, dincolo de orice context istorico-politic, după cum contestarea acestui fundament permite criticismul antinațional și implementarea discreționară a noilor proiecte politice de tip nivelator.

Că, în ciuda atîtor destructurări, contaminări și relativizări, *națiunile continuă să existe* – acesta e un fapt în jurul căruia nu poate să încapă discuție. Discuțiile încep atunci cînd se cau-tă a se stabili natura și notele definitorii ale acestei realități: este ea o realitate secundară, de ordin istoric și subiectiv, sau este o realitate primară, de ordin metafizic și obiectiv? Altfel spus, sînt națiunile (neamurile) entități necesare în ordinea firească a lumii (fie că o concepem ca determinism natural, fie că o concepem ca determinism divin), sau ele au un caracter aleatoriu, conjunctural? E greu de aproximat care ar putea fi cel mai simplu argument pentru eventualul caracter aleatoriu, dar pentru caracterul necesar este fără îndoială acela că *nu există individ fără apartenență națională*; ba mai mult, originea etnică e ceva la fel de imposibil de modificat ca și condiția umană: așa cum, născut om, nu mă pot preschimba în altă specie animală, tot așa, născut român, să zicem, nu mă pot preschimba în chinez, în evreu sau în turc. Îmi pot schimba religia, mentalitatea, patria, cetățenia, înfățișarea, ba chiar și sexul – dar cu nici un chip apartenența etnică. În mod fatal, fie că-mi place, fie că nu, voi muri drept ceea ce m-am născut; și, după expresia biblică, "mă voi adăuga la neamul meu".

☛

Aşadar, înainte de orice altă tratare mai sofisticată (teologică, filosofică, istorică, etnologică, sociologică, psihologică, biologică etc.), evidenţa bunului simţ e cea care ne arată că naţiunea, naţionalitatea, naţionalul ţin de o *realitate obiectivă*, de un *dat* al firii. Sigur că mie, om deştept şi gelos de libertatea mea, se poate întîmpla să nu-mi convină această stare de fapt şi să mă revolt principial împotriva ei (ca d-l Patapievici la un moment dat), ca şi împotriva oricărei alte forme de determinism. Revolta nu foloseşte însă la nimic dincolo de planul strict al subiectivităţii mele: la nivelul ontologic al realităţilor primare, determinismul nu-i mai puţin existent din cauză că îl contest eu.

Din unghiul de vedere al unui *naţionalism creştin*, interesează dacă această realitate incontestabilă – naţi(une)a sau neamul – este de la oameni sau este de la Dumnezeu. Episodul biblic al Turnului Babel (*Facerea* 11, 1-9) susţine aserţiunea că diferenţierea „limbilor" (cuvînt care în vechime avea şi înţelesul de „neamuri") nu-i străină de voinţa şi lucrarea divină (dar într-un sens mai degrabă corecţional). Conştiinţa teologică creştină nu se poate mulţumi însă doar cu acest vag mit paleosemitic (ce are mai degrabă relevanţă morală şi nu explică decît o latură a problemei [1]), ci reclamă o fundamentare teologică mai solidă şi mai cuprinzătoare, în lumina revelaţiei hristice şi a tradiţiei bisericeşti.

Spre o perspectivă providenţialistă ne duce şi puternica încredinţare a lui Israel că este „poporul lui Dumnezeu", ales şi chemat să parcurgă mesianic o istorie sfîntă, păzindu-şi cu habotnicie temeiurile identitare, tocmai din răspundere faţă de Dumnezeul său şi de ordinea divină a Creaţiei. Numai că originea şi misiunea de sus Israel le revendică strict pentru sine [2], pe cînd pe noi ne preocupă o explicaţie integratoare, în măsură să dea seama nu doar de *un* neam, ci de *toate* neamurile, consfinţite ca atare prin universalismul mesajului creştin („La ai Mei am venit şi ai Mei nu M-au primit; chema-voi neamurile şi acelea Mă vor preamări!"). Cert este că nicăieri în Sf. Scriptură, nici în Vechiul Testament, nici în Noul Testament, nu este contestată (sau măcar pusă la îndoială) legitimitatea existenţei diferenţiate a neamurilor în istorie, cu toate consecinţele ce decurg de aici [3]. Nici teologia Sfinţilor Părinţi ai Bisericii nedespărţite, fie ea răsăriteană sau apuseană, nu se pronunţă în alt sens; ba mai mult, Biserica Ortodoxă, care a păstrat cel mai fidel învăţătura tradiţională, a dăinuit firesc în duhul organicităţii etnice, orînduită treptat în Biserici naţionale, pe temeiul *unităţii în diversitate* a întregii Firi create. Apusul, din păcate, s-a îndepărtat de această viziune realist-spirituală, absolutizînd unitatea în detrimentul diversităţii, cu căutarea raţionalistă a unui universalism abstract, precursor religios al universalismelor laicizate ale modernităţii, de la „cosmopolitismul" sau „internaţionalismul" de ieri pînă la „mondialismul" sau „globalismul" de azi. Cu toate acestea, natura lucrurilor a opus o rezistenţă semnificativă abuzurilor artificiale, naţiunile conservîndu-şi cu îndărătnicie fiinţa şi conştiinţa de sine, chiar dacă pe fondul unei crize tot mai accentuate, ce pare a permite astăzi, cel puţin în Occidentul euro-american, pasul îndelung pregătit spre abolirea definitivă a structurilor naţionale, adică a întregii ordini tradiţionale a lumii.

Cum se poate deci fundamenta *teologic*, pe baze scripturistice, patristice şi ortodoxe, dar şi în confruntare deschisă cu provocările oneroase ale modernităţii, existenţa legitimă a naţiunilor şi naţionalismelor (în sensul nepervertit al cuvîntului)? Se ştie că problema, conturată în secolul al XIX-lea, a fost destul de pe larg şi de cu folos dezbătută în România interbelică, fie de oameni de ştiinţă creştini, precum Nicolae C. Paulescu (socotit de Nichifor Crainic, exagerat poate, chiar „fondatorul naţionalismului creştin" la meridian românesc) sau Simion Mehedinţi, fie de filosofi cu sensibilitate teologică, precum Nae Ionescu sau Vasile Băncilă, fie de ideologi politici ai dreptei creştine, precum Corneliu Z. Codreanu sau (într-o fază mai tîrzie) Petre Ţuţea, fie de teologi propriu-zişi, precum Nichifor Crainic sau Dumitru Stăniloae.

Cea mai solidă fundamentare metafizică a naţiunii în duhul teologiei mistice răsăritene, de la înălţimea unei înalte autorităţi teologice, dar şi cu o bună respiraţie filosofică, îi aparţine fără îndoială părintelui Dumitru Stăniloae şi se regăseşte în prima parte a volumului *Ortodoxie şi românism*, care sintetizează, în 1939, un deceniu de dezbateri serioase pe această temă.

Pornind, în mare, de la aceste antecedente şi raportîndu-mă interpretativ la cunoscutul loc paulinic: „Căci precum în Adam toţi mor, aşa în Hristos toţi vor învia. *Dar fiecare în rîndul cetei sale* [4]..." (*I Corinteni* 15, 22-23; traducerea literală este, ce-i drept, *fiecare la rîndul său*), am încercat o sinteză a ceea ce se poate numi „teologia *neamului*", socotind că acest cuvînt, deşi de origine maghiară, exprimă mai exact înlăuntrul limbii române statutul ontologic şi dimensiunea mistică a entităţii etnice sau naţionale, avînd şi avantajul de a fi (încă) un termen de circulaţie curentă (spre deosebire de „naţie", receptat tot mai mult ca un termen învechit şi oarecum livresc, eliminat în mare măsură din uzul curent de către sinonimul parţial „naţiune", ce are însă un puternic caracter sociologizant, impus mai ales pe filieră marxistă).

Criza identitară a devenit una dintre mărcile "omului recent" şi principalul factor dizolvant al culturilor tradiţionale. Se pune însă întrebarea dacă procesul tot mai accelerat de deznaţionalizare a lumii (pavat poate, ca şi iadul, cu bune intenţii) nu reprezintă cumva o violentare a ordinii fireşti a existenţei istorice? Nu cumva se petrece, la nivelul "naţiunilor" şi al "patriilor", un proces de *uniformizare* tendenţioasă, foarte asemănător cu cel încercat la nivelul indivizilor în diferitele regimuri totalitare (şi mai ales în cel comunist)? Nu e oare la fel de scandalos să pui între paranteze personalitatea istoriceşte consolidată a unor comunităţi ca şi pe aceea a unor indivizi umani? Dacă fiecărui om i se recunoaşte dreptul la personalitate proprie şi la liberă determinare, atunci de ce acest drept nu s-ar cuveni respectat şi în cazul comunităţilor umane? Cum să nu existe temeri, în faţa acestor tendinţe nivelatoare cu vădit substrat ideologic, că *internaţionalismul democratic* al "noii ordini mondiale" (sintagmă adeseori grafiată cu majuscule) nu-i decît *o formă camuflată de totalitarism*, ale cărui victime nu vor mai fi atît indivizii luaţi izolat, cît comunităţile tradiţionale? Din acest punct de vedere, nu ne aflăm decît pe linia de continuitate a comunismului marxist ("Proletarul n-are patrie!"), deci a aşa-numitului *internaţionalism proletar*, ale cărui baze sînt, cum bine ştim, *ateismul* şi *materialismul*, adică atentatul de tip luciferic la "ordinea firească a lumii lui Dumnezeu" [5]. Cea care se vede agresată, îndărătul ordinii politice, este însăşi ordinea religioasă, care-n spaţiul nostru european se identifică organic cu creştinismul.

De aceea, problema naţională se cuvine rediscutată (şi) din perspectiva generală a creştinismului, cu toată responsabilitatea mistică şi morală pe care omul creştin o are în faţa lui Dumnezeu, atît pentru sine, cît şi pentru aproapele. Trăitor în Biserică, creştinul are conştiinţa vie că nu se mîntuieşte "de unul singur", ci că există cercuri concentrice de viaţă comunitară (familia, neamul, Biserica), pe care nu le poate eluda nepedepsit, căci pînă şi pentru marea judecată fiecare va învia "în rîndul cetei sale" (*I Corinteni* 15, 23). Chiar dacă nu avem aici "cetate stătătoare" (*Filipeni* 3, 10), ci "cetăţenia noastră este în ceruri" (*Evrei* 13, 14), istoria sau "veacul de acum" rămîne marea "scenă a mîntuirii", care nu ne poate fi indiferentă, după cum nu ne poate fi indiferent "trupul stricăcios" în care vieţuim cu nădejdea "nestricăciunii" ce va să vie. Nu absolutizăm "lumea", nici nu ne împătimim de ea, dar *ne pasă* de *rosturile* ei, căci tot ceea ce ne înconjoară e sprijin sau pidică pe calea mîntuirii.

Conform ideologiilor curente, naţiunile sînt contestate pentru că generează naţionalisme, iar naţionalismele sînt definite ca forme revolute de extremism şi intoleranţă. Dacă naţiunea este devalidată, atunci naţionalismele rămîn fără obiect. Este un caz tipic de reducţionism ideologic. În realitate, cum spuneam, existenţa naţiunilor este un *fapt* de evidenţă elementară, iar naţionalismele reprezintă consecinţe fireşti ale acestei *stări de fapt*. Că naţionalismele au ajuns uneori la excese reprobabile, acesta e un adevăr. Nu înseamnă însă că orice naţionalism trebuie condamnat aprioric, aşa cum anumite excese pătimaşe ale iubirii nu ne îndreptăţesc să condamnăm iubirea în sine – care nu numai că este bună, dar este cel mai mare bun.

Părintele Stăniloae conchidea, la capătul unei minuţioase analize teologice: "Există, prin urmare, naţionalism şi naţionalism. Există un naţionalism care poate fi o grea căderea în păcat – şi de multe ori aşa este –, dar antinaţionalismul e prin sine, ca fugă nu numai de forma creştină a vieţuirii, ci şi de conţinutul ei firesc, o şi mai grea căderea în păcat. [...] Naţionalismul, ca tot conţinutul natural al vieţii, chiar dacă nu ne mîntuie el, ci credinţa din el, nici nu ne pierde practicîndu-l cu credinţă. [...] Naţionalismul, în sine luat, nici nu mîntuie, nici nu pierde. Dar în practică, orice naţionalism sau mîntuie, sau pierde, după cum este sau nu este străbătut de credinţa creştină" ("Naţionalismul sub aspect moral", în *Ortodoxie şi românism*).

(Continuarea în numărul viitor)

[1] Etnicul (sinteză inefabilă de sînge şi suflet) e asociat de obicei cu o anumită limbă şi cu un anumit spaţiu, dar între acestea nu-i o legătură indisolubilă sau o convergenţă necesară. Există în istorie şi neamuri care şi-au pierdut limba sau teritoriul, dar nu şi identitatea etnică, iar cazul cel mai relevant e chiar cel al poporului evreu. "Amestecul limbilor" nu constituie nicidecum un criteriu suficient în explicarea diferenţelor etnice sau a misterului etnogenetic.

[2] Statutul de "popor ales" al lui Iahve reprezintă însăşi axa istorică şi religioasă a iudaismului, iar ideea dominaţiei sale universale, pe cale de consecinţă, este limpede atestată în textul Legii (*Tora*): cf. *Ieşirea* 23, 22, sau *Deuteronomul* 7, 6 (discutabilă rămînînd doar extrapolarea acestei "alegeri" din planul religios în cel istorico-politic). În orice caz, spune o formulă celebră datînd din secolul X şi atribuită rabinului Saadia Hagga'on, "Poporul nostru este un popor numai în virtutea Torei".

[3] Ba mai mult, Biblia ne încredinţează (cf. *Deuteronomul* 32, 8-9, dar şi *Daniel* 10, 13-21) că Dumnezeu a rînduit îngeri protectori fiecărui neam (de Israel văzînd El Însuşi). În cartea sa *Despre îngeri* (2003), controversatul Andrei Pleşu are un frumos capitol intitulat „Îngerii, muzica lumii şi naţiunile", din care îmi îngădui aici cîteva spicuiri: „Toţi marii învăţaţi ai creştinismului timpuriu sînt de părere că, în economia divină, fiecare seminţie îşi are îngerul ei păzitor. Nu doar individul uman are, prin urmare, un înger [păzitor], ci şi poporul din care face parte. Iată, în acest sens, un pasaj semnificativ din Sf. Vasile cel Mare (sec. al IV-lea): «Ştim încă de la Moise şi de la Profeţi că există îngeri înainte-stătători ai tuturor naţiunilor... Aceste căpetenii şi guvernatori puşi să ocrotească şi să supravegheze popoarele ce li s-au dat în grijă sînt fără de număr». [...] Comentarii iudaice la legenda Turnului Babel (*Testamentum Nephtali*) precizează că răspîndirea pe întreg pămîntul a urmaşilor lui Noe s-a făcut cu ajutorul unei armate de 70 de îngeri, care i-au învăţat pe oameni 70 de limbi diferite. Origene consideră şi el că la originea limbilor naţionale stau îngerii (cf. *infra*, «Îngeri şi litere», pp. 204-206). Sîntem, aşadar, îndreptăţiţi să ne imaginăm că la temelia fiecărei comunităţi etnice se află un principiu spiritual, un înger, care se exprimă în felul de a fi al respectivei comunităţi, în destinul ei istoric, în limba şi cultura ei. [...] În asemenea măsură se identifică îngerii neamurilor cu neamurile pe care le păstoresc, încît, potrivit tradiţiei, ei vor fi chemaţi să răspundă o dată cu ele la Judecata de Apoi". Hristos este însă mai mare peste îngeri şi în El avem supremul „interlocutor ceresc al fiecărui individ şi al fiecărei naţiuni".

[4] În originalul grecesc: Εκαστος δε εν τω ιδιωτάγματι.

[5] Părintele Dumitru Stăniloae evoca, din teologia germană, sintagma *Gottes Erhaltungsordnungen*, "orînduirile dumnezeieşti de conservare a lumii". Pînă la urmă, ca orişice realitate organică, neamul poartă spre Dumnezeu, Creatorul şi Rost(u)itorul – *Logos*-ul – lumii. Orice refuz sau siluire a realităţii fireşti este "partea diavolului", negarea luciferică a creaţiei şi a ordinii ei divine.

POEME NEPTICE (III)

RĂZVAN CODRESCU

LEGENDA CELUI SINGUR

Hatîr de voi că dracii vi se-arată!
Eu zac aici de multe zeci de ai
şi nu-i văzui la faţă niciodată,
ci doar cu mine însumi mă luptai.

Neglorioasă-i rîvna mea şi-mi pare
pustia-ntreagă doar o fundătură,
cît Dumnezeul fraţilor de mare
şi cît păcatul strămoşesc de pură!

Sătul mă simt de mine pînă-n gît
şi dosădit de-atîta rugă-amară,
căci nici nu-mi ţine duhul de urît,
nici nu mă face dracul de ocară.

De-aş mai avea destulă vlagă, poate
aş lua spre lume calea înapoi
şi pasul din cetate în cetate
mi l-aş purta spre vremurile noi.

I-aş învăţa pe tineri să n-asculte
de cei bătrîni, ce nu mai pot iubi,
ba i-aş mîna spre patimi mari şi multe,
prin iarmaroace, nu prin sihăstrii!

O, cîtă viaţă netrăită este,
cît larg de zări se cască şi ne-mbie!
În timp ce raiul sună a poveste,
splendoarea firii-i doldora de vie!

De-am dobîndit cu vremea vreo virtute,
bolnav mă simt şi vinovat de ea:
cînd neamul Iudei stă să te sărute,
virtutea sună ca o piază rea...

Puteam oricînd să fiu orice pe lume,
căci mă născusem nobil şi bogat
şi dobîndisem din juneţi renume
de ritor bun, dar şi de brav bărbat.

Puteam orice, oricum, oricînd, oriunde...
dar m-am lăsat tîrît de o nălucă...
Ce-oi fi crezut că poate-n ea ascunde
pustia asta tristă şi uitucă?!

Am dat din mine tot, cu zel şi pară,
şi n-am primit în schimb un semn măcar!...
De-s îngeri sus, la mine nu coboară,
iar jos de-s diavoli, mie nu-mi apar...

Dar mi-s aici, în carne şi în oase,
şi ruga mea făcu potecă-n cer!...
De ce în seamă nu mă bagi, Hristoase?!
De ce nu-mi dai tîrcoale, Lucifer?!

Trec peste mine sarbezi şi ciudoşi
cumpliţii ai, de nu-i mai ştiu la număr,
şi parc-aş fi-n deşert din moşi-strămoşi,
purtînd povara crugului pe umăr...

Fii blestemat de-a pururi, Isihie,
că m-ai momit aici pe urma ta!
Şi voi, ce-mi staţi în jur şi-mi plîngeţi mie,
nu dau pe plînsul vostru o para!

Dar nu era ţipenie de frate
să plîngă-n jur, ci numai piatra sură...
Şi-acela cică pînă azi se zbate,
că-l scuipă moartea iar şi iar din gură...

CAP DE VEDENIE

Venea-n amurg şi se ducea cu zorii,
de ani întregi, dar doar pe lună plină...
Şedea-n genunchi, la fel cu rugătorii,
şi ochii ei făceau în jur lumină.

Era frumoasă, Doamne, de nespus
şi-atît de tristă-ncît durea privirea,
un plînset toată de la tălpi în sus,
cum n-am văzut nicicînd şi nicăirea!

În coama ei se alinta văzduhul
ca-ntr-un frunziş de toamnă ruginie,
iar eu, răpit cu văzul şi cu duhul,
săpat păream în piatra din chilie...

Crezui întîi că-i vraja minţii mele,
precum în vis ceva ţi se năzare,
dar urma ei n-avea cum să mă-nşele,
căci zile-ntregi se desluşea-n cărare.

Ştiam că e aievea şi e-n trup,
şi cîte dăţi îmi răsărea în minte,
cu greu răzbeam din vrajă să mă rup
şi să mă-ntorc la sîrgul celor sfinte.

Fiorii dulci îmi stăruiau în oase
şi sîngele-mi cînta pe limba lui,
iar Dumnezeul gleznelor frumoase
părea milos cum nici un altul nu-i...

Crezui apoi că-i drac împielităt,
cum mulţi zic fraţii că le dau tîrcoale,
dar n-avea-n ea pecete de păcat,
nici nu-şi vădise farmecele goale.

Nu mă privea şi nu-mi grăia nicicînd,
ci doar ardea în muta ei durere,
cu lacrimi mari pe gene scăpărînd,
ca o Marie pînă la-nviere.

Era prea înger ca să fie drac,
iar ca să fie înger – prea femeie!
Şi cîte cruci n-am prididit să-mi fac,
nici gînd vreuna tresăriri să-i deie...

Crezui atunci că chiar femeie-ar fi,
muncită-n duh de jalea lumii toată,
dar cum s-ajungă singură-n pustii
de-atîtea ori – şi pururi neschimbată?!

Ce taină-a nopţii ar putea s-o poarte
desculţă-aci, în straiul ei subţire,
şi ce blestem de viaţă şi de moarte
ar arde-aşa cum arde-a ei privire?!

Şi mai ales cum ar putea să-ncapă
în trup lumesc atîta frumuseţe
cum nici în slavă, cînd de zi se crapă,
n-arată firea mai sublime feţe?!...

Nemaiştiind eu însumi ce să spun,
l-am întrebat pe-un avvă vechi de zile,
şi-acela-mi zise: "O să-ţi par nebun,
dar cred că-aceea-i coasta ta, copile!

Aflînd pe-Adam căindu-se în tine,
s-a îndurat anume Dumnezeu
să nu fii singur, ci să ai cu cine
să-ţi plîngi de viu păcatele din greu.

Şi să înveţi că jalea e frumoasă
cînd stă cu ochii aţintiţi spre cer,
şi-n ea se frînge şi a morţii coasă,
şi ascuţitul dracului hanger...

Iar frumuseţea nu e poticnire
decît atunci cînd pierdem tîlcul ei:
altminteri se-mplineşte prin iubire
şi tot ce este are-n ea temei.

Doar simţurile cată să-ţi păzeşti,
căci hoaţe sînt şi chiar din rai te fură,
dar tot cu ele, dacă vrednic eşti,
poţi slava Lui s-o guşti în ghicitură".

Amin, părinte! Şi-am plecat uimit
şi fermecat în sinea mea de mine...
Dar astă-noapte luna s-a-mplinit
şi ea n-a fost... Şi simt că nu mai vine...

Îmi trec pe coaste mîna sub veşmînt
şi-mi creşte-n trup o-nfiorare rece...
De fuga ei de vină dacă sînt,
osînda mea pe toate le întrece...

RECVIEM PENTRU AVVA EFREM

Înţepenit în peşteră şi rece,
avva Efrem, cu piatra năsălie,
plecat în trup, şi stînd şi-n duh să plece
spre cea de veci şi fără dor pustie...

Era senină faţa lui hirsută,
dar pumnii strînşi i-avea-n încremenire,
de parcă-o luptă se dădea, tăcută,
între-a fi fost şi între a nu mai fire...

Şi deodată,-n umbra grotei sure,
ca vulturii ce unde-i stîrvul vin,
dădură iama, silnici să se-ndure,
un sol al slavei şi un drac hain.

Tăcînd un timp, din văz se înfruntară,
de-a dreapta şi de-a stînga celui dus,
iar stînca lung scrîşni ca sub povară
şi se crăpă de jos şi pînă sus...

"Nici gînd să-ţi fie lesnicioasă pradă
un suflet plin de rîvnă ca al lui!
L-ai ispitit în fel şi chip să cadă,
dar eu căzut vreodată nu-l văzui.

Ce-i drept, s-a îndoit, ca fiecare,
dar îndoiala n-a rodit păcat,
ci s-a smerit în rîvnă rugătoare,
şi însăşi moartea-n rugă l-a aflat".

"Halal credinţă, cu-ndoieli corcită!
Iar de smerenie, ce mai vorbă-n vînt?
Cînd biruia şi el cîte-o ispită,
se şi credea în sinea lui un sfînt.

Dar mai presus de toate, ştii prea bine
că a poftit de mii de ori în gînd
şi la muieri cu şoldurile line,
dar şi la cîte-un frate mai plăpînd..."

"Perfect n-a fost, dar s-a luptat întruna,
iar pofta-i cruce-a cărnii pentru toţi:
visă muieri, dar nu sminti nici una;
cît despre fraţi, a-l dovedi nu poţi.

Tu fără trup te-nveşnicişi în rele,
dar el în trup abia de le-a cercat;
l-ai vrea al tău, dar nu-s destul de grele
păcate-n el, să-l ai cu-adevărat".

"Dar pumnii strînşi? Pioasă îndîrjire!
S-a străduit, dar n-a ajuns la pace.
Desăvîrşit n-a fost la săvîrşire
şi-i deci al meu, că-ţi place sau nu-ţi place!

Şi iadul meu e pardosit, se spune,
cu ce-au vrut unii bun, dar n-au putut...
Te du la zeul dragostei nebune
şi zi-i că zeul urii te-a avut!".

Dar chiar atunci se auzi de-afară,
ca pentru Lazăr, glasul lui Iisus,
iar pumnii celui mort se descleştară
şi duhul slobod se urni în sus.

DE LA AVVA ANTONIE CITIRE

Venit-au fraţii, dar ajunşi la el,
se tot codeau şi nu găseau cuvinte...
Şi-a zis bătrînul: "Răsuflaţi niţel,
că face bine-adusului aminte!".

Aceia îl priveau cu ochii mari,
şi încîntaţi să-i fie aşa de-aproape,
şi ispitiţi să-l pună la cîntari,
cu-n gînd viclean clipindu-le pe pleoape.

Sfiala lor părea cumva să-i doară,
umbriţi de el, dar şi geloşi de sine –
şi-un drac sprinţar, cu coada lui uşoară,
juca de zor în poala lunii pline...

Şi-ntr-un tîrziu: "Venim anume, avvă,
să-ţi cerem un cuvînt de mîntuire",
se-ncumetă, dregîndu-şi vocea gravă,
să zică unul, mai scorţos din fire.

"De ştiţi Scriptura, de ajuns vă este,
căci nu-i cuvînt de dînsa mai presus",
grăi bătrînul, cu privirea peste
pustia oarbă. Şi mai mult n-a spus.

"Dar noi, părinte, *şi* din gura ta
vrem s-auzim deplina-nvăţătură!",
sări atunci şi cel ce arăta
a fi mai mic de ani ca de statură.

Căta la el bătrînul, cumpănind,
şi-apoi: "La Evanghelie mă-nvaţă
şi celălalt obraz să i-l întind,
de mă loveşte unul peste faţă".

Aceia tresăriră şi-ntre ei
privindu-se: "Ne fie cu iertare",
grăiră ca-ntr-un singur glas toţi trei,
"dar noi de asta nu sîntem în stare!".

"De asta nu puteţi, atunci măcar
lovirea s-o-nduraţi fără crîcnire",
urmă bătrînul, pe un ton amar,
dar nepărînd ca vorba lor să-l mire.

"Nici asta nu putem!", grăiră-aceia.
"De nici de-atît n-aveţi putinţă voi,
măcar, spre-a nu preface-n foc scînteia,
nu-ntoarceţi lovitura înapoi".

"Nici asta nu putem!". Şi lung tăcură.
Iar avva-atunci, căţînd spre ucenic:
"Mai bine fă-le-o oleacă de fiertură,
că-s slabi şi poate se-ntăresc un pic!".

Şi-apoi le zise-acelora: "Păi dacă
putinţă nu-i, nici voie-n cele bune,
nimic şi nimeni n-are ce să facă,
ci-aici e rost de multă rugăciune..."

Din dantul lui lunatic şi uşure
stătu sprinţarul drac, iar împrejur,
pe-ntinsul nesfîrşit al pietrei sure,
doar umbra avvei mai prindea contur.

CRUCE ŞI ZAPIS

Zicea cîndva un avvă singuratec,
ce-albise-ntre Nitria şi Chilii,
că Dumnezeu ca rîma pe jăratec
se perpeleşte-n sufletele vii.

Ne stă micit în oase şi în sînge,
iar cînd uităm a da căinţei glas,
în locul nostru Duhul Însuşi plînge,
şi pentru noi se roagă pas cu pas.

E bucurie Dumnezeu în Sine,
dar jale grea Se face pentru noi,
căci libertatea noastră rob îl ţine
pe crucea care nu se ia-napoi.

O, Doamne, răstignita mea iubire,
de-ar fi pustia plină ochi de fraţi
şi tot n-ar fi destulă nevoire
la cît ne rabzi pe toţi şi nu ne baţi!

Nimic nu-i milei Tale pe măsură,
nimic iubirii Tale mai presus,
iar cine vrea cuvînt de-nvăţătură –
să-L bea şi să-L mănînce pe Iisus!

"Dar partea mea?!", grăi viclean deodată
şi dracul, dintr-o gaură de stei.
"Mă ocărîţi c-aş fi minciunii tată,
dar eu mă port cinstit cu toţi ai mei.

Nici nu promit eterna fericire,
nici nu-l lipsesc pe om de bucurii;
nu-s jale grea, ci doar păcat subţire,
nici răstignit, nici gata-a răstigni.

Eu nu fac firea toată să suspine,
ci-o-nvăţ să rîdă cît e-n trup şi vie,
iar moartea – care, orice-ar fi, tot vine –
e restul meu secret de veşnicie".

Stăteau sub boltă fraţii-ncremeniţi,
făcîndu-şi cruci cu limbile în gură,
nici în credinţa dreaptă neclintiţi,
nici îmbătaţi de vraja lui impură...

Atuncea avva cel de-odinioară
închise ochii şi grăi ca-n vis:
"E crucea Lui cu-atîta mai uşoară
cu cît mai greu e vechiul tău zapis!

Puterea ta, oricît de mare este
(şi care, fără El, n-ar fi deloc)
e prinsă-n veac şi nu va trece peste,
ci se va stinge-n sine, ca un foc.

Din A AVEA tu vrei să faci cetate,
dar ale tale trec ca o părere;
El din A FI le face rost la toate,
şi-i suferinţa mugur de-nviere".

Amar rînjind în crăpătura şuie,
pieri grozavul iadului străjer,
iar avva lumina ca o căţuie
chilia lui înaltă pîn' la cer.

(Va urma)

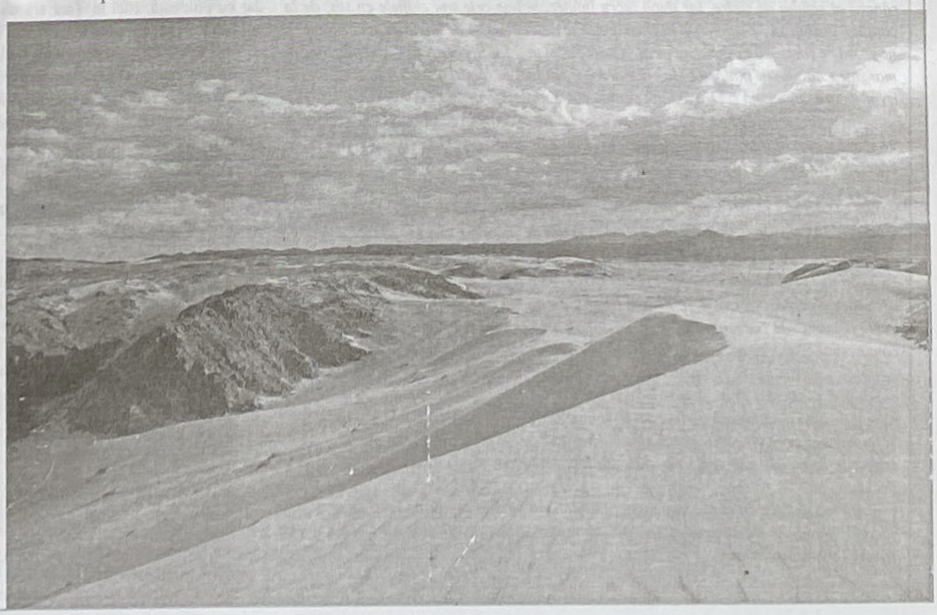

CEALALTĂ FAȚĂ A EXILULUI (5)

Erast CĂLINESCU

EVENIMENTELE DE ACASĂ ÎN TRĂIREA EXILATULUI

Cu urechea mereu la radio, la televizor, avizi de informații, aveam mereu sentimentul că ni se comunică prea puțin, insuficient pentru starea noastră emoțională. Evenimente ca dărâmarea bisericilor, mai târziu Piața Universității și mineriadele, toate acestea le simțeam ca pe niște cutremure ale căror unde ajungeau până la noi. Unii dintre noi erau mulțumiți că plecaseră "la timp", alții parcă simțeau un abur de vinovăție că nu sunt și ei acolo, cu studenții, cu protestatarii. Manifestam și noi pe aici, protestam în fața indiferenței autorităților și a porților închise. Ce puteam face mai mult?... Parcă ne simțeam vinovați față de copiii noștri, pe care îi lăsasem acolo și care erau acum "pe baricade"... Îmi simțeam sufletul încărcat și mi-l descărcam scriind în *Cuvântul Românesc*, jurnalul nostru de pe atunci, care apărea la Hamilton, Ontario, prin strădania dezinteresată a lui George Bălașu. Era în zilele "Pieții Universității":

Spovedanie copiilor noștri

Vouă, copiilor noștri care luptați astăzi pe stradă, vouă vă suntem datori cu această spovedanie, indiferent dacă suntem acasă sau departe. Căci nu ne-am ispășit vina, nici prin toată mizeria îndurată acasă și nici prin ce am pătimit aiurea.

De aceea ne strigați voi astăzi, din stradă: "Nu stați în balcoane, că muriți de foame!" și "Nu vă fie frică, Iliescu pică!". Pentru că voi știți că noi, părinții voștri, v-am ascuns, din frică și din lașitate, ce este comunismul. Și că tot de aceea stăm azi în balcoane, și privim, de la adăpost, la televizor, cum sunteți bătuți și uciși în stradă. Și ne bucurăm că a căzut Ceaușescu și că o să fie brânză la Alimentara și lapte fără coadă și că n-o să ne mai înghețe țeava în baie...

Noi, care luptam contra comunismului șoptind bancuri și poezioare și așteptând "marea veste" de la Radio Europa Liberă, pe care îl ascultam în surdină, ca să nu ne toarne vecinul. În timp ce alții, cu care copilărisem și cu care împărțisem același codru de pâine, luptau pentru libertate prin munți sau erau "reeducați", în chinuri, la Pitești, sau schingiuiți pentru credința și pentru lupta lor, prin celelalte închisori cu care era presărată Țara. Ori erau exterminați, din ordinul lui Stalin, la Canalul Dunăre-Marea Neagră. Căci el a fost cel care proclamase: "Dacă un individ are o problemă, lichidăm individul și am lichidat problema!". Iar aceasta a fost și a rămas esența "umanismului comunist", trâmbițat fără rușine, pe care noi, părinții voștri, v-am ascuns-o, ca nu cumva să scăpați vreo vorbă pe la școală și să ne trezim cu o invitație la Securitate, invitație din care nu toți se mai întorceau acasă. Pentru a supraviețui situației, bună-rea, cum o fi, fără să ne riscăm nici serviciul, adică pâinea, nici școala voastră, nici buletinul de oraș.

Noi, care alergam să semnăm condica, la ora fixă, sub privirea neagră și rânjetul rânced al șefului de cadre, iar după lucru înfulecam iute cele trei chiftele cu sos, de la cantină, grăbiți să "răspundem la chemarea Partidului", care ne îmbarca în camioane și ne vărsa pe șantierul de construcție al "Casei Scânteii". Iar la chenzină mai și plăteam, pe marginea statului de plată, tot "la chemarea...", și niște cărămizi pentru ridicarea acestui izvor de ură, minciună și otravă... tot pentru voi, copiii noștri.

În mitinguri ni se încreștea pielea pe noi, dar tot aplaudam când "guristul" striga, la un semn, câte o lozincă "mobilizatoare", în timp ce turnătorii vegheau ca să-i noteze pe cei care nu aplaudă.

Nu ne dădea mâna să refuzăm "carnetul roșu" și-l acceptam ca să ne păstrăm postul călduț, dar și la gândul că într-o zi vom reuși să plecăm "în interes de serviciu" prin țări străine, unde tot voi, copiii noștri, veți avea parte de un viitor mai bun. Dar uitând că niciodată nu ne vom putea smulge rădăcinile din pământul din care am răsărit.

Ajunși în altă lume, intoxicați și speriați de "mâna lungă a Securității", prea mulți ne ascundeam capul, ca struțul, în nisipul celor care nu fac politică, adică fac de fapt jocul comunismului de care am fugit. În loc să strige, chiar de și aici, de departe: "Jos comunismul!" și "Vrem libertate în România!" și "Nu dărâmați sate și biserici!".

Ba unii susțineau că învățarea limbii părinților lor ar însemna un handicap pentru copii, deci n-are rost să o cunoască. Și că Ceaușescu trebuia primit în Canada cu pâine și sare, nu cu ouă și roșii, pentru a le arăta străinilor tradiția civilizată a ospitalității românești... Și tot aceștia, care ciocneau paharul la Ambasadă, la aniversările "celui mai iubit fiu al poporului", au fost cei care strigau de zor, după căderea sa: "Jos Ceaușescu!" și "Jos Securitatea!".

O spovedanie sumară, care poate îi va înfuria pe unii ce se vor simți cu musca pe căciulă, dar dacă măcar unul dintre noi o va accepta ca justificată, voi zice că aceste rânduri și-au atins scopul.

Când sosise și ceasul mărturisirii adevărului

Departe, dar atât de aproape de inimile noastre, apăreau mărturii. Mărturii ale celor care n-au fugit, ca noi. N-au vrut sau n-au putut fugi de oprimarea comunistă. Și au plătit-o din greu, prin suferință în închisori, la Canalul Morții, în Siberia. A căzut comunismul și au început să scrie ce au pătimit. Nouă, celor fugiți, ne-a rămas să-i mulțumim lui Dumnezeu că ni i-a mai lăsat, să mărturisească ADEVĂRUL. Să mărturisească ce am fi putut pătimi și mulți dintre noi, dacă nu plecam în lume... Scriam atunci, ca un *Omagiu generației mărturisitoare*, că Dumnezeu, în dragostea Lui nemărginită pentru acest Neam al nostru, născut și rămas creștin după toate furtunile, nu a lăsat de izbeliște noile generații și le-a dat alți mărturisitori decât părinții care i-au crescut sub regimul comunist. Scria, cu bună dreptate, un elev de liceu: *"De la părinții noștri nu avem ce învăța, decât compromisuri, dar ce avem de învățat, este de la bunicii noștri"*. Bunicii, care reprezintă generația eroică a anilor 30-40, generație mărturisitoare a adevărului ascuns de comuniști, a credinței și a suferinței lor, a genocidului căruia i-au supraviețuit: *Memorialul Durerii, Canalul Morții, Drumul Crucii, Sărata, Pitești, Mlaștina deznădejdii, Morminte fără Cruce, Lacrima prigoanei*...

Supraviețuitorilor acestui martiriu le-a fost hărăzit să nu ducă în mormânt adevărul luptei și suferinței lor, ci să-l mărturisească, în nădejdea că sământa cea bună nu va cădea nici pe stâncă și nici în cărare, ci pe pământul roditor al conștiinței generațiilor viitoare.

Așa simțeam atunci, în 1995, de departe, mesajul mărturiilor din lumea suferinței, care începuse să se dezvăluie în Țară. Noi n-aveam de mărturisit fapte eroice, martiriu fizic, rezistență la reeducare. Și totuși și în închisoarea cea mare, care fusese RPR, apoi RSR, reeducarea comunistă era pe primul plan. Și comuniștii se străduiau să formeze un "om nou": comunist, stalinist, care să urască de moarte burghezia, religia, capitalismul. Esența acestei reeducări era aceeași ca și a celei practicate în închisori, numai mijloacele de constrângere erau diferite. Acolo erai amenințat cu tortura, cu foamea, cu exterminarea, în timp ce aici te pățea pierderea pâinii tale și a familiei, eliminarea copiilor tăi din școli și facultăți, privarea de drepturi elementare, dar vitale pentru o existență normală. În facultate, dacă neglijai cumva învățarea limbii ruse, erai luat la întrebări, dacă nu-ți place sau dacă n-ai nevoie. Dacă nu luai examenele de marxism, nu puteai promova examenul de stat (licența) sau doctoratul.

În anul 1950 eram proaspăt asistent într-un institut de cercetări. Toți șefii noștri erau oameni de școală veche, deci trebuiau reeducați. În acest scop, frecventam împreună, de două ori pe săptămână, într-un amfiteatru, la C.O.Ș. (Casa Oamenilor de Știință), cursuri obligatorii de marxism. Pentru noi, tinerii, nu era mare lucru, dar dintre ceilalți mai căsca sau mai ațipea câte unul. Atunci securiștii, care ne supravegheau de sus, din ultimul rând al amfiteatrului, îi trimiteau, din mână în mână, câte un bilețel care, până la vinovat, era citit de toți și care făcea să-i sară somnul, poate și pentru noaptea următoare... Iar în instituții și întreprinderi ziua de activitate începea prin citirea articolului de fond din ziarul partidului, *Scânteia*, după care secretarul organizației îndemna la comentarii, dar văzând că tovarășii se cam uită pe pereți, îl numea pe unul pe care avea pică, iar omul spunea că așa e cum scrie acolo și că articolul e bun... Și asta era o formă de reeducare, în orice caz una mai pașnică, decât cea în care erai notat și întrebat de ce nu aplaudai la ședințe.

***

"Epoca" lui Ceaușescu se terminase și răsuflam ușurați și noi, cei de departe. Ușurați, dar cu prudență, căci în Țară era un adevărat haos. Noul președinte, Iliescu, declarase public că el rămâne comunist cât va trăi. Se vântura "comunismul cu față umană", predicat de Gorbaciov. Prin vitrinele librăriilor, locul "operelor" lui Ceaușescu era ocupat acum de cărțile noii doctrine: "Glasnost" și "Perestroika". Unii manifestau strigând: "Iliescu apare, soarele răsare!". Alții strigau "Jos comunismul!". Petre Roman (din tată luptător în Brigăzile Roșii din Spania) apare la o manifestație costumat în pulover muncitoresc și, când este huiduit, unul de la spate îi pasează un panou cu "Jos comunismul!", pe care îl ridică în fața manifestanților, care, dezorientați, strigă și ei cu el (scenă văzută la TV, în Canada). Și... pentru ca să facem și noi, ca tot românul, un pic de haz de necaz... cică un grup de muncitori strigă de zor: "Trăiască Petre Stoica!". Un trecător îi întreabă cine e Petre Stoica? "Așa ni s-a spus de la fabrică: să strigăm ce e scris pe panou!". Pe panou scria: "Trăiască Perestroica!"...

Dar, deși toate acestea sunt atât de aproape de cugetul, de sufletul tău, parcă te consolezi, la un moment dat, la gândul că, în situația ta, tot nu-ți stă în putere să faci mare lucru, așa că, vorba românului, "mai aproape îți e cămașa decât haina", adică renunți să te bați cu morile de vânt și revii la oportunismul din vremea când lăsai toate deoparte, pentru a-ți proteja familia și situația. Deși... uneori, savurând un hamburgher, proaspăt dezghețat și încălzit la microunde, mai cazi pe gânduri la întrebarea: Oare ce mănâncă cei de-acasă?...

Atunci te scuturi, ca un câine plouat, și faci efortul să revii cu picioarele pe pământ... Și începi să te uiți prin vitrinele prăvăliilor, după vreun anunț care ți-ar putea oferi o "oportunitate", adică niscai ore de muncă ce ți-ar mai putea rotunji un pic șomajul sau ajutorul social. La negru, bineînțeles... Adio orgoliu, care ți-a ajuns pe undeva prin subconștient, iar grija ta devine acum preocuparea de a-ți ascunde calificările, ca să nu fii mereu "onorat" cu epitetul inhibitor de "supracalificat"! Și te trezești că ai alunecat, din nou, ÎN MINCIUNA DE CARE AI FUGIT DE-ACASĂ...

MEMORIILE ISTORICULUI VASILE NETEA

VASILE NETEA

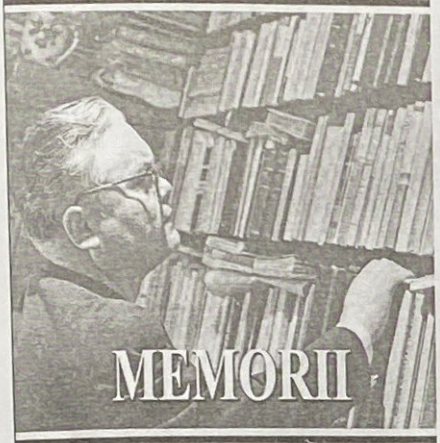

Editura NICO

În sfârşit, după 21 de ani de la trecerea lui Vasile Netea la cele veşnice, a apărut cartea sa de *Memorii*. Proverbul „Mai bine mai târziu decât niciodată" ne alină lungimea şi greutatea aşteptării. Reuşita acestei apariţii, întârziată exclusiv de lipsa mijloacelor financiare, se datorează efortului de ultimă oră al lui Dimitrie Poptămaş, preşedintele Fundaţiei Culturale purtând numele celui dispărut.

Cartea conţine patru părţi distincte, toate la un loc reprezentând un complex unitar, sentimental şi documentar, favorizându-i cititorului înţelegerea unei vieţi închinate, de la început până la sfârşit, luptei pentru poporul român.

Mai întâi, o scurtă prefaţă semnată de Dr. Florin Bengean, din care extragem: „Vasile Netea, cărturarul nostru de pe Valea Mureşului, a fost apropiat de cele sfinte, apropiat de oamenii Bisericii, de marii ierarhi ai acesteia, s-a referit prin scrisul său la literatura religioasă, atribuindu-i acesteia rolul primordial în acţiunea de culturalizare a poporului român. Netea se apleacă cu pioşenie asupra marilor personalităţi din viaţa Bisericii Române, creator de limbă şi cultură românească şi luptător pentru idealul naţional al românilor".

Urmează un amplu studiu introductiv, aparţinând editorului, cercetătorului şi admiratorului fără rezerve Dimitrie Poptămaş. Acesta analizează, reliefează, subliniază şi sintetizează cronologic structura memoriilor. Precizările sale se referă la anii când au fost publicate, număr de număr, cu câteva întermitenţe, în revista *Vatra*, condusă atunci de Romulus Guga şi continuată, ulterior dispariţiei sale premature, de către Cornel Moraru, respectiv anii 1980-1986. Dintre multele sale aprecieri, care toate ar merita redarea, distingem pasajele esenţiale: „Pronunţată personalitate pluridisciplinară a culturii – istoric, filolog, istoric literar, folclorist, memorialist, biograf de excepţie şi om politic –, Vasile Netea rămâne reprezentativ pentru unele priorităţi, în special în domeniul cercetării istorice. Este autor a peste 40 de cărţi, care îl definesc ca bun cunoscător al evenimentelor anilor antebelici, interbelici şi postbelici. Toate aceste lucrări, ca şi cele peste 4000 de studii şi articole risipite în presa vremii, îl consacră pe Vasile Netea între personalităţile depline ale culturii româneşti. Aşadar, memoriile sale se justifică".

Cu deosebire ne reţine atenţia evaluarea de ansamblu asupra activităţii lui Vasile Netea, făcută de reputatul istoric şi istoriograf acad. Pompiliu Teodor. Un portret pe care Dimitrie Poptămaş îl preia ca o încununare a propriilor sale susţineri: „Opera lui este de o extraordinară complexitate. E extraordinară prin dimensiuni, prin discurs istoriografic şi prin convergenţa la o anumită problematică. Există, în opera lui Netea, o anumită liniaritate. Opera lui a avut apoi, cred, şi asta îi defineşte personalitatea, un caracter contemporan prin excelenţă, actual, fiind izvorâtă din sensibilitatea pentru istoria trăită; şi el s-a implicat în politica României, când ţara era ţară. Vasile Netea a fost foarte atent la tot ceea ce însemna dinamica societăţii româneşti şi a căutat, prin scrisul său atât de diversificat, să ofere răspunsurile pe care le-a crezut de cuviinţă. El a chestionat trecutul din perspectiva prezentului, nu pentru a extrapola valori prezente din trecut, ci pentru a putea întreba trecutul; trecutul este mort dacă nu îl întrebăm şi el trebuie să fie chestionat, şi îl chestionăm, atunci, pornind de la sensibilitatea noastră prezentă. A fost o mare operă, de o informaţie copleşitoare, care m-a surprins întotdeauna şi m-am întrebat cum au putut să fie depozitate atâtea fişe, care sunt de o exactitate uimitoare".

Partea a treia o constituie memoriile propriu-zise. Ele pornesc din 1923, când venise la Târgu Mureş să se înscrie la cursurile Şcolii Normale, şi se întind până la „Diktatul" de la Viena (1940). Contemporan cu cele mai alese spirite ale literaturii române, referinţele sale ne prezintă un tablou viu şi colorat al elitei noastre scriitoriceşti, pe care a cunoscut-o îndeaproape şi cu care a avut relaţii extrem de strânse.

Simpla enumerare a numelor cu care şi-a întreţăiat drumurile ne conferă, fără îndoială, senzaţia de vizitare a unei expoziţii la al cărei vernisaj abia aşteptăm să participăm: Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, George Bacovia, Ion Minulescu, Claudia Millian, Elena Farago, Perpessicius, Ion Simionescu, Nicolae Iorga, Octavian Goga, Ion Petrovici, Gheorghe Bogdan-Duică, Lucian Blaga, Ioan Lupaş, D. D. Roşca, Dimitrie Popovici, Iuliu Haţieganu, Zaharia Boilă, Ion Breazu, Grigore Popa, Mihai Beniuc, Ion Vlasiu, Horia Stanca, George Călinescu, Eugen Lovinescu, Ionel Teodoreanu, Păstorel Teodoreanu, Alexandru Philippide, Victor Ion Popa, Ion Pas, Iorgu Iordan, Victor Eftimiu, Patriarhul Elie Miron Cristea...

Nume sonore, oameni, fapte şi întâmplări pe care memorialistul ni le expozează într-un peisaj încărcat de istorie. Sunt de nerezumat încărcătura, scriitura, descrierile amănunţite, amintirile povestite. Modalitatea realizată de povestitor stârneşte, mulţumeşte, cucereşte. Cadru în care definiţia dată de Dimitrie Poptămaş ni se pare suficientă şi elocventă: „Vasile Netea a fost un maestru al genului. Un vrednic şi neîntrecut artist".

A patra parte şi ultima este un capitol separat, rupt din configuraţia generală şi cronologică: un jurnal de tinereţe, intitulat „Faţă în faţă cu mine însumi", având ca subtitlu „Însemnări ocazionale". Jurnalul se deschide de la data de 3 februarie 1939 şi se încheie la 5 iulie 1940. Avem aici ocazia să-l vedem pe Vasile Netea *faţă în faţă cu sine însuşi*, într-o perioadă de mare zbucium sufletesc, determinat de prima sa concentrare militară, prevestitoare de furtuna iminentă al celui de-al doilea război mondial. Concentrat şi cantonat cu Regimentul 82 Infanterie ca sublocotenent în judeţele de graniţă Satu Mare, Maramureş şi Sălaj, asistăm la o revărsare de simţiri în care nimic nu mai contează decât simţământul de român, de sacrificiu şi de dragoste de ţară.

Spicuim dintre frazele sale – brazde arate cu un plug ale cărui coarne i-au însângerat palmele, i-au rănit inima, i-au apăsat sufletul, dar i-au întărit mai tare ca oricând conştiinţa. Conştiinţa naţională.

*„**17 martie 1939**. Mâine plecăm spre Maramureş. Seara mi-am pus la punct echipamentul. I-am trimis o scrisoare liniştitoare mamei şi alta d-lui Eugen Nicoară. O scrisoare-testament, pentru cazul că voi muri în luptele ce se prevăd la frontieră, prin care las 500 de volume din biblioteca mea pe seama Astrei din Reghin. Scriind despre eventuala mea moarte, n-am simţit nici o tresărire sufletească, nici o emoţie. Parcă aş fi vorbit despre moartea altuia. A muri pentru ţară e o onoare. Umanitatea se manifestă numai prin naţionalism. Pentru ca Anglia şi Franţa să ajungă unde au ajuns, a trebuit ca milioane de francezi şi de englezi să moară timp de sute de ani pe atâtea câmpuri de bătălie din lumea întreagă. Vreau pentru România acelaşi destin".*

*„**18 martie 1939**. Pregătirile pentru plecare continuă. A sosit mama. Plâng şi ea, şi Lucreţia, şi mătuşa. Dacă m-aş lăsa răzbit de sentimentalism şi de regretul despărţirii, aş plânge şi eu. Sufletul meu e prins însă în cătuşele unei serioase hotărâri. Trebuie să plec şi să lupt pentru ţară. Poate va trebui să mor. Nimic nu-mi clinteşte conştiinţa. La ora 3, plecăm la gară. Lucreţia îmi aduce un buchet de viorele. Mi le prind în piept".*

*„**19 martie 1939**. Întrucât mă priveşte, mă simt foarte liniştit şi hotărât să-mi fac datoria. Nimic din ceea ce am lăsat în urmă nu mă tulbură. Nimic. Nu sunt decât comandantul de pluton hotărât să-şi facă datoria".*

*„**23 martie 1939**. Noi suntem trecători, România e eternă. Asigurarea eternităţii ei constă în vitejia noastră, în sângele nostru, în moartea noastră. Suntem puşi de pază la poarta Someşului. Aşteptăm aici încercarea cea mare. Duşmanul însă nu va trece decât peste cadavrele noastre".*

*„**7 aprilie 1939**. Vinerea Patimilor. Aseară am fost la biserică. Am ascultat câteva evanghelii, regretând adânc că nu m-am apropiat încă cu întreg sufletul de Iisus. Totuşi, din septembrie 1937, mă rog în fiecare seară. După Tatăl Nostru, rostesc o rugăciune personală – comuniunea mea cu Dumnezeu. Am scris mamei şi tatei o scrisoare emoţionantă. I-am făcut să priceapă rostul şi jertfa vieţii lor".*

*„**8 aprilie 1939**. Peste noapte, am plecat fulgerător spre Botiz. Zvonul despre eventualitatea unui atac maghiar. Am hotărât să nu las nici un minoritar ungur la puşca mitralieră. N-am încredere în ei. Pe la 12, am ajuns la Satu Mare. Oamenii se întorceau de la Învierea lui Iisus. Noi ne pregăteam să ucidem pe cei care ar voi să ne ucidă".*

*„**9 aprilie 1939**. Paştele. Parcă a fost ieri ziua în care mă spălam, având în lighean un ou roşu şi un ban de argint pus de mama – ca sa-mi aducă noroc. Mama se ruga pentru mine"...*

Nimic nu mai e de extras, de adăugat, de evidenţiat, de sugerat, de comentat. Cititorul singur îşi va face adnotările, sugerările, interpretările, singur îşi va pune întrebările, singur îşi va da răspunsurile. Conforme sau diferite, funcţie de o viaţă pe care o poate privi ca pe un exemplu de eroică prefaţă sau inutilă postfaţă.

Să dea Dumnezeu, cititorule, să-ţi fie gândurile aşa cum i-au fost tatei rândurile!

Gelu NETEA

Dan Puric: 4 DVD-URI DE COLECTIE

*"Supraviețuirea neamului românesc aparține tragicului, **dăinuirea** lui însă aparține **miracolului**. Agățîndu-se doar de cer și de Marea Neagră, fără de prieteni în jur, românul a trecut prin hăul istoric cu sufletul zdrobit. În fața acestui suflet zdrobit de astăzi m-am oprit ca să mă rog. Am crezut că eram singur, dar cînd m-am întors, în spatele meu se-ntindea o mare de suspine..."*

(Dan Puric)

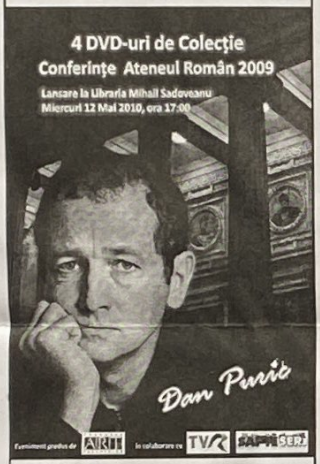

În după-amiaza de 12 mai, la Librăria "Mihail Sadoveanu" din București, actorul și regizorul **Dan Puric** și-a lansat **"4 DVD-uri de colecție"** cuprinzînd conferințele ținute la Ateneul Român de-a lungul anului trecut (despre "OMUL FRUMOS", "CORP", "UMOR" și "IUBIRE"), difuzate "cu țîrîita" și de către TVR și deja referențiale în spațiul public românesc.

Beneficiind de o prezentare grafică și tehnică de excepție, cele 4 DVD-uri au fost realizate de Fundația ART PRODUCTION, în colaborare cu TVR. Întregul set a putut fi achiziționat la prețul promoțional de 20 lei noi, dar pe internet ofertele sînt la 47 lei noi (preț care mi se pare cel firesc – inclusiv de dragul... Aiudului).

Prezent la lansare, maestrul, ca întotdeauna spumos și miezos deopotrivă, și-a afirmat încă o dată încrederea în valorile creștine și naționale, precum și atașamentul față de "Proiectul Aiud", al cărui principal finanțator rămîne în continuare. Discursul a fost mai scurt ca de obicei, cruțîndu-i pe cei circa 150 de admiratori și jurnaliști prezenți la lansare, ce au trebuit să îndure un regim ca de saună, păstrîndu-și totuși pînă la capăt interesul și buna dispoziție.

(R. C.)

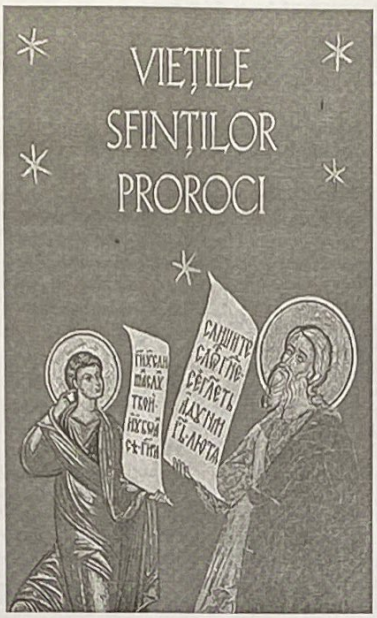

***Viețile Sfinților Proroci. Prorocii mari și Prorocii mici ai Vechiului Testament*, trad. de pr. Constantin Jinga, Ed. Sophia/Cartea Ortodoxă, București/Alexandria, 2010, 709 pagini.**

Tradusă din limba engleză, cartea cuprinde, pe baza unei vaste bibliografii la zi (a se vedea p. 705 și urm.), portretele biografice ale Prorocilor mari și mici din corpusul canonic al Vechiului Testament (16 la număr), cu „lucrările", „nevoințele" și „pătimirile" lor. Personalitățile profetice sînt așezate în contextul istoric al epocilor respective, dar și în lunga perspectivă a Tradiției bisericești. Se face în același timp prezentarea mesajelor fundamentale din scrierile lor, dar fără a se intra în detalii de ordin filologic.

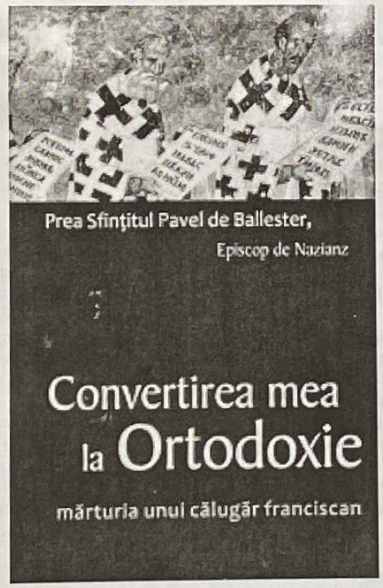

Pavel de Ballester, Episcop de Nazianz, *Convertirea mea la Ortodoxie. Mărturia unui călugăr franciscan*, trad. de Maria Cătălina Muraru, Ed. Nepsis, f. l., 2010, 110 pagini + 8 planșe (alb-negru și color).

Apărută în românește sub egida Asociației Synaxis, cartea reprezintă cutremurătoarea mărturisire din 1954 a unui călugăr catolic spaniol trecut la Ortodoxie, înălțat la vrednicia arhierească în 1970 și asasinat în 1984 de un fanatic catolic mexican. Convertirea a avut ca prim mobil constatarea unor reprobabile abuzuri istorice ale puterii papale, pe care autorul o combate cu argumente zdrobitoare, de ordin scripturistic și patristic, și în care vede principala cauză a lungului declin al creștinismului apusean.

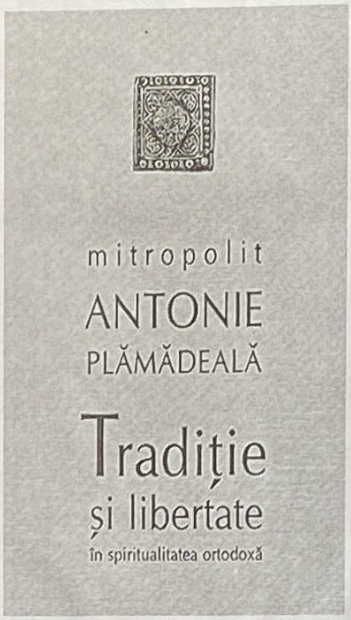

Mitropolitul Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, cu pagini de Pateric românesc și o prefață de pr. Dumitru Stăniloae, Ed. Sophia, București, 2010, 374 pagini.

Ediția o reproduce pe cea de la Sibiu, din 1983, demult epuizată. Cartea fostului Mitropolit al Ardealului (n. 1926 – m. 2005) este o introducere avizată în spiritualitatea ortodoxă răsăriteană, cu accent pe viața monahală și pe tradiția isihastă, ca exercițiu duhovnicesc al adevăratei libertăți, de neînțeles fără raportarea la Dumnezeu și la comunitatea mistică a Bisericii. Al zecelea capitol, de un interes aparte, analizează „Câteva trăsături specifice ale spiritualității românești".

Savatie Baștovoi, *Diavolul este politic corect*, Editura Cathisma, București, 2010, 192 pagini.

„Eutanasia va fi un instrument esențial al societății noastre viitoare", scria socialistul francez Jacques Attali; „logica socialistă este libertatea, iar libertatea fundamentală este sinuciderea. În consecință, dreptul la sinucidere, directă sau indirectă, este o valoare absolută în acest tip de societate". Cum ar arăta lumea dacă un astfel de scenariu ar deveni realitate? Romanul *Diavolul este politic corect* constituie o proiecție în viitor a unor legi, proiecte de legi sau afirmații ale unor politicieni și formatori de opinie contemporani despre ceea ce și cum ar dori ei să fie lumea furată lui Dumnezeu.

MOARA CU NOROC (8)

SAU MINIROMANUL UNUI SIMULACRU DE IUBIRE

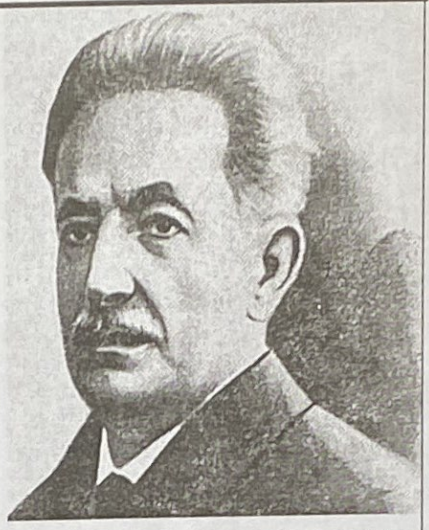

Începând din numărul pe octombrie, publicăm în serial unul dintre capitolele interesantei lucrări de doctorat a d-nei Denis-Steliana Brădescu închinată operei lui Ioan Slavici lecturate din perspectivă *creştină*. Este una dintre puţinele realizări notabile de critică literară creştină din peisajul culturii noastre actuale (istoria şi critica literară rămânând, din păcate, una dintre ariile cele mai descreştinate ale culturii româneşti). Să sperăm că astfel de întreprinderi se vor înmulţi şi vor ajuta „litera" să se reînalţe spre „duh". *(R. C.)*

Partea VIII

Gherondissa

Prima ieşire la rampă a bătrânei e în defavoarea ei, ca în cazul Anei. Vorbele ei sună, în mintea cititorului de azi, a „prevestire" [1], a „predestinare" [2] sau a „formulă oraculară" [3]; în cel mai bun caz le atribuim „înţelepciunii ancestrale, conservatoare" [4] care emite doar „un avertisment pe care îl va repeta chiar în preziua catastrofei finale" [5]. Lucrurile nu stau deloc aşa [6]. Pe măsură ce înaintăm în lectura nuvelei, se conturează o altă imagine a bătrânei: personaj unic în literatura română, ea păstrează şi o poziţie singulară în creaţia slaviciană. Recunoaştem o apropiere a ei de Mihu, tatăl Martei din *Gura satului*, însă una de suprafaţă: acelaşi părinte bun care acceptă hotărârile copiilor săi, cu deosebirea mare că bătrâna o face de la bun început. Nu există în conştiinţa sa o luptă, o confruntare între ceea ce crede şi îşi doreşte ea (sau colectivitatea a cărei reprezentantă este – ca şi Mihu, de altfel) şi aspiraţiile descendenţilor săi. Mai degrabă, bătrâna e asemenea lui Neacşu, tatăl „Pădurencei". Sfatul dat de acesta fiicei sale într-un moment crucial al existenţei ei pare de asemenea o sentinţă, când de fapt e doar un sfat părintesc: „*Însoţirea făcută fără voie nu-i pentru oameni plămădiţi ca noi. [...] Slăbiciunea lui* [a lui Iorgovan]*, şi asta nu ţine toată viaţa, nici n-o au cu toţii pentru tine. Nu te face, fata mea, pui de cuc în cuib de cioară că nu-ţi este firea pentru aceasta*". Aşezat în deschiderea nuvelei, ar fi dat naştere la interpretări critice asemănătoare şi ar fi hărăzit eroului un destin literar de aceeaşi natură controversată cu cel al soacrei din *Moara cu noroc*. Diferenţa principală constă în personalizarea evident mai pronunţată dată de adresarea la persoana a II-a singular. Trebuie de asemenea să ţinem cont de faptul că raporturile dintre personaje sunt altele în cele două texte amintite: tată – fiică în *Pădureanca*, soacră – ginere în *Moara cu noroc*. Acesta din urmă înseamnă de fapt un dublu raport (femeie – bărbat; văduvă – cap al familiei), aşadar un dublu obstacol în comunicare. Bătrâna nu poate fi atât de directă ca Neacşu. Ea îşi exprimă părerea „îmbrăcând-o" în straiele „formulelor" bătrâneşti ce trimit mai degrabă la predicile bisericeşti decât la zicătorile populare. Mesajul e acelaşi ca în cazul tatălui Siminei. Grăitoare în acest sens e ultima intervenţie a bătrânei la plecarea ei, în vederea sărbătoririi Paştelui, de la Moara cu noroc. Fără mască, la persoana a II-a plural (aici se adresează ambilor copii: fiică şi ginere), ea spune acelaşi lucru, dă acelaşi sfat, cu aceeaşi motivaţie – protejarea lor, din grijă pentru ei: „*Eu vorbesc arareori, deşi totdeauna spun cam multe. Aşa-mi este firea. N-am însă obiceiul de a mă amesteca în treburile altora. Voi sunteţi copiii mei: n-am stăruit însă niciodată să faceţi altfel decât aşa cum vă trage inima. Acum însă mă doare inima când văd că pentru Lică voi părăsiţi neamurile voastre de sfintele sărbători şi nu vă miraţi dacă doresc să ascultaţi o dată şi de mine: nu vă lăsaţi prea departe cu oameni ca Lică. Bine să-i crezi pe oameni buni, fiindcă aşa te bucuri mai mult de dânşii: Lică e însă om rău din fire. Nu v-am spus-o până acum, fiindcă n-aveam pentru ce: acum vă zic să-l ţineţi mai departe de voi*".

Mama cea bătrână e însă mai mult decât înţeleaptă. E înzestrată cu o calitate rară: dreapta-socotinţă. Nu ne mirăm că o posedă. Ştim că ea e partenera de cuplu a Bătrânului, despre care aflăm din partea a II-a a nuvelei: „*Bătrânul, fie iertat, fusese cojocar şi cântăreţ de strană, şi aşa, mergând la biserică, ea* [bătrâna] *se ducea parcă să-l vadă pe el*". Ceea ce ne uimeşte e modalitatea „măiastră" în care femeia o pune în practică. Nouă capitole conţin intervenţiile în firul narativ ale eroinei. Unele directe, altele indirecte, ele construiesc acelaşi portret: al unei femei deschise spre celălalt, atentă să asculte, să înţeleagă, să ajute, să spună adevărul. (E celebră în acest sens scena în care bătrâna vorbeşte lui Lică despre cei trei porcari care au mâncat şi n-au plătit.) Cititorului avid după detalii şi nuanţe i se formează încetul cu încetul opinia că bătrâna e mai mult decât un om înţelegător, tolerant, în ochii căruia binele şi frumosul ies mai întâi de toate la lumină: „*Aşa sunt vremurile, grăi bătrâna, Ghiţă e om harnic şi sârguitor şi aşa se gândeşte mereu să adune ceva pentru casa lui. Are şi el, ca tot omul, o slăbiciune: îi râde inima când îşi vede sporul. E bună slăbiciunea asta şi nu trebuie să te mâhneşti pentru ea: rabdă, că de folosul tău rabzi, şi nici nu ai prea mult de răbdat*". Nu ştim dacă Ion Breazu avea dreptate când observa, în 1958, următorul aspect: „Cu toate că personajul bătrânei nu e menţinut pe primul plan, el este purtătorul de cuvânt al scriitorului. Ea reprezintă o lume veche, la ale cărei moravuri scriitorul e evident că ţine" [7]. Oricare au fost intenţiile lui Slavici, ele au ajuns a fi, categoric, depăşite de creaţia sa. Acesta este rezultatul direct al geniului creator: dă aripi şi punctul de plecare rămâne undeva în spate, mic şi neînsemnat.

Oricum am privi lucrurile, bătrâna este „omul lui Dumnezeu". Relaţia ei cu sacul traversează ca un fir roşu nuvela. Inocenţa cu care ea priveşte în final „*oasele albe ieşind pe ici pe colo din cenuşa groasă*" şi „*lacrămile alinătoare*" mărturiseşte o aceeaşi filiaţie. Nu mai are rost acum să mărturisim că nu susţinem ipoteza unui personaj-simbol. Bătrâna e un om în carne şi oase, nu încarnarea unei idei („Ideea cumpătului, a renunţării şi a răspunderii pentru faptele tale e întruchipată de scriitor, în mod pozitiv, în personajul bătrânei" [8]). Îi recunoaştem o mulţime de atribute, ca şi defecte omeneşti (scena cu străina din cap. VIII). Asemenea profeţilor şi sfinţilor aflaţi în raport intim cu Dumnezeu, dar marcaţi de neputinţe proprii, Bătrâna e o persoană purtătoare a mesajului lui Dumnezeu, o voce a sacrului. Comparaţia cu Sfânta Duminică nu o avantajează însă. Ne-am gândit mult la această apropiere. Există chiar în *Povestea lui Harap-Alb* o secvenţă în care tânărul fecior de crai se află (ca şi Ghiţă după judecată) într-un moment de analiză negativistă a propriei vieţi. Sfânta Duminică (ca şi Bătrâna) îi e, în acest moment, o bună parteneră de dialog. Ambele, „adânc mişcate", îşi propun să aline suferinţa şi să susţină moralul celui drag: „*Nu te mâhni, dragul meu, grăi bătrâna adânc mişcată. Mă uit la faţa ta, mă uit la părul tău, şi nu mai înţeleg ce s-a întâmplat: văd eu c-a fost mare nenorocire prin care ai trecut. Nu-mi spune nimic: mă tem ca nu cumva nenorocirea ta să-mi pară prea mică şi să-ţi fac o nedreptate, căci ea este aşa de mare cum o simţi tu. Dar să nu te mâhneşti: e norocit omul care a trecut prin o mare nenorocire, căci a scăpat de multe necazuri mici, care mistuie mai rău decât durerea*" (*Moara cu noroc*); „*Câte a dat Dumnezeu, Harap Alb – zise Sfânta Duminică – aşa a trebuit să se întâmple şi n-ai cui bănui: pentru că nu-i după cum gândeşte omul ci-i după cum vrea domnul. Când vei ajunge şi tu odată mare şi tare, îi căuta să judeci lucrurile de-a fir-a păr şi vei crede celor asupriţi şi necăjiţi, pentru că ştii acum ce e năcazul. Dar până atunci mai rabdă, Harap Alb, căci cu răbdarea îi frigi pielea...*" (*Povestea lui Harap-Alb*). Dincolo de tonul şugubăţ, şi aici se ascunde aceeaşi preocupare pentru celălalt, aceeaşi înţelegere, aceeaşi căldură. Sfătoşenia e mai accentuată în cazul eroinei lui Creangă. Aceasta se datorează faptului că ea vorbeşte mai puţin în numele său şi mai mult în numele lui Dumnezeu pe care-l reprezintă şi care i-a dat o misiune ce trebuie dusă la bun sfârşit: „*Cel-de-sus varsă darul său şi peste cei neputincioşi; se vede că aşa place sfinţiei sale. Nu căuta că mă vezi gârbovă şi stremţuroasă, dar prin puterea ce-mi este dată, ştiu dinainte ce au de gând să izvodească puternicii pământului şi adeseori râd cu hohot de nepriceperea şi slăbiciunea lor [...] Of! Crăişorule, crede-mă, că să aibi tu puterea mea, ai vântura ţările şi mările, uite aşa, pe degete şi toate ar fi după gândul tău*".

Bătrâna de la Moara cu noroc nu are conştiinţa unei astfel de investiri. Ea e doar „Bătrâna" (gr. *Gherondissa*), ceea ce înseamnă cumpătare, responsabilitate, înţelepciune, smerenie şi, mai ales, credinţă. Ca şi în cazul Sfintei Duminici, ea îşi oferă de trei ori ajutorul celui în nevoie (fie că e Ghiţă – cap. I, cap. X, cap. XIV; fie că e Ana – cap. I, cap. VIII, cap. XIV). Decizia nu îi aparţine. Ea are doar controlul propriilor principii care se concretizează în sfaturile transmise cu căldură celuilalt. Bătrâna închide şi deschide partea I; ridică şi coboară cortina întregii nuvele. Nu e întâmplător. Conştient sau nu, Slavici a ales-o să fie Alpha şi Omega primei sale capodopere certe.

Drd. Denis-Steliana BRĂDESCU

---

[1] Constantin Crişan, „Schiţă pentru o poetică sociologică a personajelor", în vol *Evaluări critice*, Editura Facla, Timişoara, 1977, p. 71.

[2] I. Cheie Pantea, „Slavici şi vocaţia tragicului", în vol. *Palingeneza valorilor*, Editura Facla, Timişoara, 1982, p. 40.

[3] Elisabeta Lăsconi, „*Moara cu Noroc* sau biruirea balaurului", în *Adevărul literar şi artistic*, anul XI, nr. 605, 19 februarie 2002, p. 9.

[4] Sara Iercoşan, „Moara cu noroc", în vol. *Dicţionar de opere literare: M-P*, coordonare şi revizie ştiinţifică Ion Pop, Casa Cărţii de Ştiinţă, Cluj-Napoca, 2001, p. 71.

[5] *Ibidem*.

[6] Bătrâna ocupă în *Moara cu noroc* un loc important, poate tocmai din această cauză ea a născut atât de multe variante de interpretări în critica literară. Unii îi acordă un statut de personaj (viu sau doar simbolic), alţii transferă „mesajului" său rolul: „prevestirea gnomică este cel dintâi, cel mai complex şi cel mai prezent personaj în nuvelistica lui Slavici". „Ideea cumpătului, a renunţării şi a răspunderii pentru faptele tale e întruchipată de scriitor, în mod pozitiv, în personajul bătrânei" – nota, în 1958, Ion Breazu. „Cu toate că personajul bătrânei nu e menţinut pe primul plan, el este purtătorul de cuvânt al scriitorului. Ea reprezintă o lume veche, la ale cărei moravuri scriitorul e evident că ţine". Patruzeci de ani mai târziu, Mircea Popa vorbeşte de prezenţa în *Moara cu noroc* „a două mentalităţi – care se confruntă – două moduri de a vedea existenţa şi finalitatea ei: cea a bătrânei... şi cea a lui Ghiţă; două mentalităţi etice, morale: cea lui Ghiţă şi cea a lui Lică; [...] în al treilea rând, nuvela aduce în dezbatere două concepţii opuse cu privire la dragoste: aceea totală şi pasională a Anei [...] şi aceea a lui Ghiţă, care o sacrifică...", iar Elisabeta Lăsconi vede în batrână fie „adevărata păstrătoare a sacrului", fie „străMoşul mitic pe linie feminină, care pare să vegheze fecunditatea, dar şi stingerea". Situat, din această ultimă perspectivă critică, într-un punct de interferenţă a două scenarii mitice, personajul bătrânei trimite chiar la o „zeitate de tipul Marii Mame, care ajunge până la noi sărăcită de multe atribute, păstrând doar pe cel de veghetoare a germenilor de viaţă". Sara Iercoşan îi aşază de la început eticheta de „înţelepciune ancestrală şi conservatoare"; bătrâna emite doar „un avertisment pe care îl va repeta chiar în preziua catastrofei finale". Dintre atribute, criticul nu notează, în finalul studiului, decât unul – ce-i drept, pe cel definitoriu: „inocenţa prin legătura neîntreruptă cu sacrul şi colectivitatea".

[7] Ion Breazu, *op. cit.*, pp. 29-30.

[8] Ion Breazu, *op. cit.*, pp. 29-30.

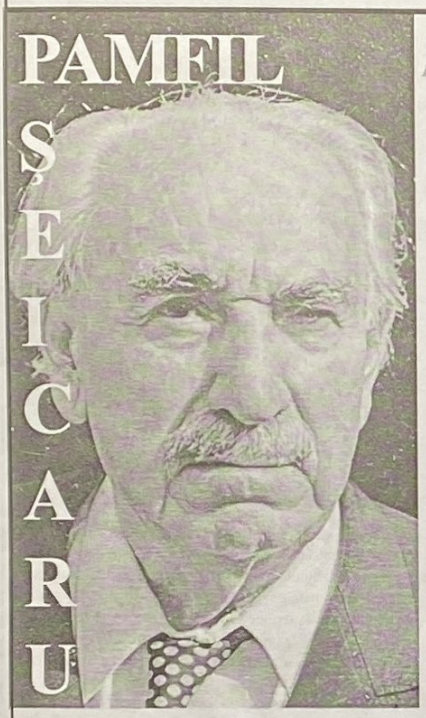

LA MÜNCHEN ÎN GERMANIA FEDERALĂ

(urmare din numărul trecut)

Pamfil Șeicaru se afla în Bavaria și când terminam serviciul îl vizitam de patru și chiar de cinci ori pe săptămână, și câteodată plecam în direcția lui fără să trec pe acasă. Îi telefonam soției și îi spuneam unde mă găsesc. Nu eram obligat să fac un astfel de teatru, dar *Bădia* se atârnase de mine și îmi dădusem seama că avea nevoie de o ființă cu care putea sta de vorbă, de cineva care cunoștea politica internațională. Datorită acestei situații și faptului că exilul român nu se interesa de el, îmi făcea o plăcere imensă să discut cu o personalitate din țară, o personalitate cum după primul război mondial nici nu existase în România. Este adevărat că se spun multe lucruri despre el, inclusiv că ar fi fost o personalitate controversată, care ar fi stat în calea multora, dar știam că majoritatea criticelor care i se aduceau nu puteau fi dovedite. Mă duceam, îl găseam singur și n-aveam idee că în mod regulat era vizitat de mulți; primii fiind cei trimiși din România. Nici refugiații români nu lipseau, care mai târziu își făceau o mândrie cu vizita lor. Când treceam pe la hotelul Karlsfelderhof, nu găseam pe nimeni în cameră, în afară de Plesky, fost ofițer în Wehrmacht, pe care l-am întâlnit pentru prima oară în cameră la el.

Făcând cunoștință cu rudele lui apropiate, Veguța și nea Costache, ceream să nu-i încarce capul cu basme. Le spuneam că Șeicaru nu putea intra în tratative cu regimul impus în România, el fiind singurul care avea o mare valoare printre cei fugiți de pericolul sovietic. Le mai spuneam că el avea obligația morală să nu facă legături cu regimul comunist, că trebuia să-și mențină demnitatea de român, chiar dacă regimul le ceruse să-l influențeze. Din convorbirile avute cu cei doi, îmi dădusem seama ce însărcinare aveau și îi rugam să nu-l facă să creadă că situația din România era raiul pe pământ, cu atât mai mult cu cât în țară realitatea era oarecum stranie. *Bădia* cunoștea adevărul de la mine și i-l spuneam fățiș, fără să fac un secret din adevărul instalat în România de regimul comunist. Nu-l menajam, chiar dacă mă privea cu ochi întrebători. Îmi promiseseră că nu o vor face, dar au făcut-o. Probabil fuseseră sinceri cu el, spunându-i că li se ceruse să-l influențeze, deoarece n-aveau altă posibilitate. Dacă nu o făceau, viza cu ieșirea din România rămânea o iluzie. Cunoscând metodele regimului de la București, nu puteam fi supărat pe cei doi: ei trebuiau "să-și facă datoria". În orice caz, Șeicaru decidea singur ce trebuia făcut. Azi, din nefericire, Veguța și nea Costache nu mai sunt în viață și nu au posibilitatea să certifice rugămintea pe care le-o făcusem. Cu alte cuvinte, sunt obligat să spun adevărul. Singurul lucru care poate dovedi vizitele mele în hotelul Karlsfelderhof sunt fotografiile din această perioadă, făcute în camera lui, ca și fotografiile cu cei pe care îl găsisem acolo într-o duminică din vara anului 1976. Fotografiile sunt făcute în afara hotelului și într-una din ele mă aflu și eu. Fostul ofițer din armata germană Plesky, sas din România, locuia în Republica Federală Germană și din momentul când auzise că Șeicaru se afla în Bavaria, venea la Karlsfeld să-și viziteze prietenul. Când făceam fotografiile, contam și eu pe ceva: voiam să-l fac pentru posteritate nemuritor.

Vizitele la Karlsfeld deveniseră regulate, iar *Bădia* se bucura de prezența persoanei mele. Nu mai era obligat să rămână singur cu iluziile lui deșarte. Cu timpul, stând seara de vorbă cu el, lăsam vremea să treacă și îi devenisem foarte apropiat. Orele se scurgeau fără întrerupere, discuțiile durau uneori peste miezul nopții și nu știam cum să-l întrerup. Îi spuneam că ziua următoare trebuia să mă prezint la datorie, aveam și eu nevoie de câteva ore de dormit, fapt pe care îl aproba, dar cu greutate. În serile noastre de *tête ŕ tête,* vorbeam nu numai despre situația politică internațională, ci mă obișnuisem să ascult și amintirile lui din trecut. În timpul discuțiilor, îmi dădusem seama de memoria lui impresionantă, monstruoasă chiar, putând face concurență lui Nicolae Iorga, una dintre personalitățile românești pe care le admira. Cum îmi este obiceiul, ascultam, înregistram totul și începusem să povestesc și eu despre timpuri demult trecute. Mă privea oarecum ciudat, dar n-avea curaj să spună ce îl nedumerea atât de mult, până n-a mai putut răbda:

- Dar ce vârstă ai tu, măi băiete? Lucrurile astea nu le poate ști decât unul care le-a trăit. Tu vorbești de lucruri petrecute în copilăria mea de parcă ar fi fost ieri și nimeni n-ar trebui să le știe...

- Cam... 300 de ani, Bădie.

Trebuia să dau răspunsul de mai sus, deoarece el nu putea înțelege că vorbeam despre chestiuni dintr-un trecut atât de îndepărtat, la care eu, cu adevărat, nu puteam să-i fac concurență. Memoria pe care o posedam nu putea să o egaleze pe a lui, dar știam o grămadă de lucruri care se întâmplaseră pe timpul când trăia el, povestindu-le cu o ușurință care îl lăsa perplex. Clătinând din cap, mă privea nedumerit și nu-i venea să creadă. Amănunte pe care numai el trebuia să le știe, erau cunoscute și de mine. Un lucru care nu-i dădea liniște și era pentru el ceva de neînțeles. Cu timpul, stând aproape în fiecare seară de vorbă cu el, gheața între noi se topise și Șeicaru se dumirise că n-aveam interes să beneficiez de un bătrân visător. Alții au făcut-o, eu nu! Era un gând care nu-mi intrase în cap și n-aveam intenția să o fac. Pentru ce oare? Îi vedeam vârsta, ca și nevoia să știe pe cineva lângă el. Avea însă un cusur: nu mi-a spus niciodată cine erau persoanele cu care stătea de vorbă, ce fel de persoane erau cei care îl vizitau; dar, ce-i drept, nici eu nu l-am întrebat. Nu mă interesa. A fost probabil o greșală, dar nu puteam să-mi ies din propria piele. Dacă mi-ar fi spus, aș fi știut cine și ce fel de oameni veneau la el, dar nu eram atât de curios să-l întreb. Atașamentul sincer pe care îl aveam față de trecutul lui îmi interzicea o astfel de comportare, iar pentru mine a fost și a rămas pentru totdeauna... *Bădia.*

A venit anul 1976, vizitele mele continuau fără întrerupere, până am avut un accident de automobil în apropierea orașului Berchtesgaden. Robert, băiatul nostru mijlociu, conducea și în urma accidentului a trebuit să fiu internat la spitalul din Berchtesgaden, unde am stat toată luna mai. Acolo fiind, m-am pomenit cu un telefon din München, unde *Măicuța* revenise în Germania Federală, să fie împreună cu fratele ei. Nu mi-a spus niciodată cum a reușit să afle telefonul de la spital, dar grija lor mă înduioșa. La începutul lui iunie m-am reîntors la München și încă nu trebuia să merg la birou. Eram în convalescență și mai tot timpul liber eram împreună cu el la Karlsfelderhof. Când sora sau fratele lui apăreau la Karlsfeld eram fericit că nu mai era izolat, aveam posibilitatea să stau acasă, să mă dăruiesc familiei și să-i las singuri. Pentru el, prezența celor doi era o legătură cu țara. A fost o perioadă plăcută și la sfârșit de săptămână mă duceam la Karlsfeld, îi băgam în mașină, porneam într-o direcție oarecare și făceam călătorii prin Bavaria împreună cu ei. În această perioadă observasem că peștele prăjit era o mare plăcere pentru el. Mai tot timpul mă învârteam cu ei în jurul lacurilor bavareze și acolo, pe malul lacului Starnbergersee, cunoșteam un mic local în Ambach, unde se mânca un pește foarte bun. Era condus de un prieten al lui Bernard, băiatul nostru cel mare, și mă duceam foarte des cu ei acolo. Michael Bader, șeful restaurantului, mă cunoștea. Ni se oferea o masă în cel mai bun loc, comandam pește pentru toți și mă bucuram că *Bădia* se delecta cu peștele servit.

De atunci trecuse destul de mult timp, 6 august 1976 era pe terminate și Ion Gheorghe, băiatul fostului general Ion Gheorghe, care pe timpul lui Hitler fusese ministru plenipotențiar român la Berlin, m-a chemat la miezul nopții la telefon și mi-a comunicat moartea preotului greco-catolic Vasile Zăpârțan. În drum spre München, pe autostrada München-Nürnberg, avusese un accident mortal. Se întorcea de la lagărul Zirndorf din apropierea orașului Nürnberg, unde încerca să rezolve problemele unei românce care, împreună cu fata ei, ceruseră azil în Germania Federală. Cu o zi înainte de plecare, îl rugasem să se interneze, deoarece inima îi făcea greutăți. Înainte de plecare îmi promisese că se va interna imediat cum se reîntoarce, dar n-a fost să fie...

(Va urma)

René Al. DE FLERS
(München)

AȘA CUM A FOST

Un erou al întregirii naționale și cel mai mare jurnalist român al secolului XX (27)

www.punctecardinale.ro
e-mail: ligia.banea@yahoo.com
PUNCTE CARDINALE S. A. L.
cont: B. R. D. Sibiu RO48BRDE330SV02146903300
ISSN: 1223-3145

DIRECTOR FONDATOR: GABRIEL CONSTANTINESCU
Răzvan Codrescu (redactor șef),
Demostene Andronescu (redactor șef-adjunct), Andreea Banea
(secretar de redacție), Ligia Banea (tehnoredactor), Marcel Petrișor (redactor)
Adresa Redacției: 550399 SIBIU, Calea Dumbrăvii 109, tel./fax 0269/422536, mobil 0730023992

Tehnoredactare computerizată
PUNCTE CARDINALE
Tipar: NOBLESSE S.R.L